

Dnesek

ROČNÍK I

V PRAZE 6. ČERVNA 1946

ZA Kčs 3.50

Povolební meditace

JOSEF HUDEC

Nejvážnější otázka republiky: Slovensko

R. BECHYNĚ

Chyby a omyly ve volbách

FRANTIŠEK LOUBAL

Je Slovensko odsouzeno k chudobě?

Ing. dr. O. KAPP

Co je socialismus

JOSEF MACEK

Jsem vinen?

O autoritu politických stran — Šetříme? — Odpovědnost za důvěru — Plevel židovská a nežidovská — Techničtí přidělenci — Technika dělá dějiny — Jak pomoci výtvarníkům? — Po volbách — Komunisté a zemědělství — O straně národně sociální — Odpověď nekomunisty přítelkyni komunistce — Listárna redakce

NEZLOBÍ VÁS ZUBNÍ FILM?

Nezdá se vám, že vaše zuby — ačkoliv si je denně čistíte — nejsou tak dokonale bílé a lesklé, jak by měly být? Lehoučkový matný stín na jejich povrchu je mucinový povlak, čili tak zvaný zubní film. Jak se ho zbavíte? Velmi snadno. Můžete si přece nyní opatřit speciální zubní pastu, výtečný český výrobek

Bis-Acidentol

Odstraňuje zubní film a má znamenité účinky antiseptické. Jest nakyslé ovocné příchuti a bohatě pěni. Působí pocit čistoty a svěžesti v dutině ústní. Je vydatná a velmi úsporná. Užijte Bis-Acidentol, zubní pastu pro náročně.

Ústav moderních řečí - ÚRO PRÁZDNINOVÉ KURSY angličtiny a ruštiny

pro začátečnický a pokročilý.

ČERVENEC ■ SRPEN

PRAHA — BRNO — PLZEŇ — LIBEREC.

Prázd. internát: KARL. VARY a TEPLICE-ŠANOV.

Zahájení: 2. VII., 15. VII., 29. VII.

ZÁŘÍ ■ ČERVEN

Denní školy. Odpolední a večerní kurzy.

Prospekty a zápisy: Ústav moderních řečí-ÚRO,
PRAHA II, Spálená 18, tel. 236-78.

SLOVANSKÁ KOLEJ

pro dívky

v zámku Měšleích u Prahy.

Září 1946 • červen 1947

rok intenzivní přípravy pro život.

Ruština — angličtina — vzdělání — studium — sporty.

Návštěva středních a odborných škol v Praze.

Zádejte prospekt: Sekretariát Slovanské koleje, Praha I.,
Revoluční 15. — Telefon 604-24.

Výhradní zastoupení
Karel Reichert, Praha VII, 516.

Již otcové
našich dělníků
u nás pracovali

1896-1946

Již otcové
našich zákazníků
u nás kupovali

AUTO ŠKODA

slouží dobře již druhé generaci!

Obsah dneška č. 10: FERDINAND PEROUTKA: Co se stalo. — DR. FRANTIŠEK KAFKA: Jak jsem viděl Německo. — DR. VLADIMÍR HENZL: La Guardia a hladomor světa. — IVAN VIDEN: Rozprava o veřejném mínění. — VLAS-TIMILA POKORNÁ-MÍLA PACHNEROVÁ: Slyšme i druhou stranu. — DR. JAN LOWENBACH: Americké veřejné mínění o nás. — Proč bývalý národní demokrat volil komunisty. — Fašismus, pouhé dítě kapitalismu? — Nedostatek dělnictva, čili jednoho je potřeba. — Mlčelivé trpitelky. — Film jako úřední umění. — Po mecenášovi stát? — Proč jsem komunistkou. — Proč jsem komunist? Proč nejsem komunist? — Hlas ženy o politice. — Kulturní zpravodaj. — KAREL ČAPEK: Jak vznikaly »Hovory«.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Váženka. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 26.

Josef Hudec:

Povolební meditace

Prvé svobodné a demokratické volby po druhém osvobození našeho státu vyhráli komunisté. A vyhráli je slavnostně, manifestačně. Byli posunuti v čelo národa. Vedou a povedou. Taková je skutečnost.

Kdo volil komunisty? Jen dělnictvo? Ne, jejich voličstvo náleží ke všem vrstvám národa. Dělnictvo vyslovilo se pro komunistickou stranu ve své převážně většině. Všechna veliká průmyslová centra vykazují drtivou většinu voličů komunistických: Plzeň, Kladno, Brno, Moravská Ostrava, ale také i České Budějovice, Hradec Králové, Pardubice, Mladá Boleslav, Tábor atd. Praha, metropole republiky, vyslovila se svou většinou pro komunisty. Nově osídlené a osídlované pohraničí převážující většinou volilo komunisty: Ústí nad Labem, Karlovy Vary, Liberec i další města a všechny nové české kraje volily komunisticky.

Komunisty volili také z veliké části zemědělci. Pozemková reforma, nová organizace zemědělců a nová zemědělská politika způsobily i v tomto stavu převrat. Komunisté dobyli většiny i podle okresů — i menší města a venkov vyslovil se pro komunisty. Bývalá agrární strana byla rozmetena, neexistuje již ani pod politickým povrchem. A totéž možno říci i o ostatních stranách, jež při utvoření Národní fronty byly vyřaděny. Komunisté získali dosti hlasů i z řad živnostnictva. Komunisty volila také inteligence v znatelné míře. Tudiž všechny stavy a sociální vrstvy národa mají podíl na volební výslednici — dva a čtvrt milionu a se Slovenskem dva a tři čtvrti milionu hlasů. Komunisty volil tedy národ — ne jen jedna třída a nějaké jen úlomky vrstev druhých. To je druhá skutečnost, prokázaná těmito volbami.

Tyto skutečnosti provází otázka: Jak vysvětliti tento zjev, kde jsou příčiny tohoto voličského proudu v národě? Příčin je několik.

Na prvním místě je to fakt, že československá komunistická strana je dnes jiná strana, než jaká byla před čtvrt stoletím anebo až do druhé světové války. Vyslovila-li se kdysi, že je pro sebeurčení národnostních menšin až i do odtržení území od republiky — dnes horlivě spolupracuje pro odsun těchto menšin z Československa. Byl-li její postoj k prvé republice či jejím vládnám negativní, opoziční, ba nepřátelský, dnes je stranou vlasteneckou a státnickou. Potírala-li zásadu koalice s »buržoasií« dnes spoluutvořila koalici se stranou lidovou, kdysi nepřátelsky zvanou stranou »klerikální«. Byl-li dříve její devisou nesmířitelný třídní boj, dnes hlásá národní i sociální solidaritu a tvůrčí práci všech vrstev národa. Byla-li dříve »pracující třídou« po výtce jen třída dělnická, dnes pojem pracující třídy byl velice rozšířen a k třídě bývalého proletariátu přidružena pracující inteligence a vrstva zemědělská a živnostenská, již se také zaručuje svoboda práce a podnikání a zabezpečení soukromého vlastnictví, vyplývajícího z vlastní práce a spořivosti. Na komunistických projevech a manifestacích mísí se dnes rudé prapory s prapory národními, nezaznívá nebo méně zaznívá zpěv Internacionály, zato pravidelně hlaholí národní hymna »Kde domov můj« a příležitostně ozve se i poznámka: »Jo, dnes i dobrý starý vlastenec má co dě-

lat, aby stačil projevovanému vlastenectví vlastenců-komunistů.« V tomto srovnávání mohli bychom pokračovat ještě dále.

Třeba však doložit: Tyto změny, povahy taktické i zásadní, jsou odrazem a důsledkem změn, jež učinilo také sovětské Rusko. Dnešní sovětské Rusko je také jinaké, než jaké bylo při svém vzniku a bezprostředně při prvých krocích do praktického života socialistického státu. Sovětské Rusko po svém prvním rozběhu a po opadnutí revolučního varu se podstatně vrátilo. Revidovalo. Provedlo základní revizi ve své zahraniční i vnitřní politice. A poslední hrozná válka, v níž šlo také o život sovětského státu, tuto revizi dovršila.

Všeobecný zásadní třídní boj a světová revoluce ustoupily plodné budovatelské práci, která v sovětském státě vykonala divy a po řadu let již provádí dostihy s Amerikou. Zaujat snášelivý postoj k náboženství. Zrušena Internacionála jako organizace a k hymně »Internacionály« stvořena nová hymna národní. A kdysi hlásaná světová revoluce přeskočila najednou ve válku s německým dobyvatelem, kterážto válka byla pojmenována »válkou vlasteneckou«. Vedle starého hesla o jednotě proletariátu celého světa ozvalo se zúženější heslo o jednotě Slovanů. Učené i neučené hádky o Marxu a marxismus ustaly a bojovný zpěv »A potom budem' soudit my« byl zaměněn heslem »A teď budem' pracovat my«.

Společné vedení války sovětského státu s Anglií a Amerikou, jež byly »typy kapitalismu a imperialismu«, a schůzky Stalina s Churchillem a Rooseveltem, konané »v srdečném a přátelském tónu i ovzduší« — již to byla hotová revoluce ve vzájemném nazírání a ve vzájemném poměru. Nepřipadla vůbec otázka, co o tom soudí marxistická theorie, nýbrž otázka zněla »co tomu říká a co vyžaduje současný i budoucí život národů napadených a ohrožených, život národů všech a celého lidského pokolení«. Společný postup a spolupráce státu socialistického se státy »kapitalistickými, buržoasnými a imperialistickými«, za jednotného a spontánního vzývání a žehnání celého lidstva a modlení se za zdar jejich společného úsilí a společné práce — to je revoluce, jaká ještě nebyla. Předcházející revoluce rozdělovaly národy, tato revoluce sjednotila tři dosud rivalisující velmoci k společnému všesvětovému dílu — potření zloducha a přivedení světového míru. A dnes, po radostném skončení první fáze této revoluce, chvěje se lidstvo obavami při pomyslení, že by druhá fáze revoluce té končila nezdarem, totiž — že by se vrátila stará nevráživost a staré nepřátelství a že by tak bylo zase ohroženo nastolení světového míru. Celé lidstvo si přeje a touží, aby ona trojčlenná spolupráce velkých mocností trvala a aby se stala koalici tvůrců a udržitelů světového míru a co možno nejvíce dožitelného spokojeného života národů i jedinců.

A tak, řekněme krátce: revidovali všichni a revidovali se všechno — hlavně to, co se týká podmínek života člověka, života národů, a života lidstva. A budiž blahořečeno především státnické rozšafnosti a moudrosti Stalinově, že se revidovalo v původních koncepcích o poměru socialistického státu k nesocialistickým dosud mocnostem, jakož i budiž blahořečeno těmto, že se také revidovalo v starém nazírání na mocnost socialistickou. A uznání, díky a vděčnost mohou být vzájemné: Západní mocnosti mají co děkovati sovětskému Rusku a sovětské Rusko má co děkovati západním mocnostem. A malí národové — a my s ni-

mi především — máme co děkovati a býti vděční všem. A tato vzájemnost pocitů a uznání mohla by býti dalším a trvalým pojtkem i ukazovatelem k další vzájemné spolupráci — stejně veliké jako vznesené, neboť před tímto společným činitelem je otevřen celý nový svět, na němž již může pracovat...

Tedy — československá strana komunistická je dnes také již jiná strana, než jak ji národ znal do druhé světové války. A proto se změnil i postoj národa k ní. Vedle této změny působil ovšem také mocně nový poměr našeho státu a našeho národa k státu sovětskému. Nemohla zůstat bez účinku další skutečnost: že můžeme nazývati sovětské Rusko svým osvoboditelem, přítelem, mocným spojencem. Nemohla zůstat bez účinku ta okolnost, že po celý jeden rok národ provolával spontánně a do hloubi duše procitěně »Zdrástvuj generalissimus Stalin«, »Zdrástvuj maršál Koněv« a druží maršálové, Rudá armáda, družba Československa a Ruska a družba všech Slovanů, pod patronací velikého sovětského Ruska. Určitý profit — a to nemalý — odnesla si tedy z této situace i československá komunistická strana, profit, vyjádřený svobodnými volbami. Komunisté mají také příslušný podíl na boji za osvobození národa i na budování nového našeho státu. Pracovali v odboji zahraničním, v Moskvě i v Londýně, přinesli velké oběti v odboji domácím, mají svůj podíl na všem, co se připisuje k dobrému Národní frontě, mají svůj značný podíl na obnovovací a budovatelské práci v závodech, dolech, dopravě, zemědělství.

Měli také již nejsilnější posici v našem vládním režimu: Klíčová ministerstva — vnitro, zemědělství s pozemkovou reformou, školství a osvětu, informace, sociální péče a práce. V předvolebních polemikách jsme slyšeli, že při ustavování Národní fronty takové si kladli podmínky. To ale také znamená, že ti druží ty podmínky schválili a přijali.

Konečně přidejme ještě několik nových ročníků mladistvých voličů, od nichž komunisté získali také pěkné procento hlasů. Tito mladí nevědí a nestarají se, co bylo před čtvrt stoletím, ti vidí jen dnešek a žijí z dnešku. A radikálnější jsou již proto, že je to mládež. A také každá rada komunistům hodně hlasů.

Tak, všechno to úhrnem, ještě spolu s organizátorskou obratností, dalo tak imponantní volební resultát, který znamená proniknutí komunistické strany do všech vrstev národa, do měst i venkova, do oblastí průmyslových i zemědělských. Není nadsázkou, řekneme-li, že je to posice národní.

Po volbách však následuje nejvážnější otázka: Co bude dále? Jak komunistická strana bude hospodařit s touto národní hřívnou, jakými methodami bude chtít postupovat?

Ve volební kampani, a také již dříve bylo slyšeti poznámky a připomínky: Vzpomeňte, jací byli komunisté dříve, jak se chovali k prvé republice, jaké měli plány a jaké hlásali zásady. A k poznámkám mínění: Dnes obrátili na čtyřáku. Není to však jen směrnice »učel světi prostředky?«

Část občanstva — i ta, která je také věrným stoupencem Národní fronty — provází komunisty dosud s pocity jistých obav, nechceme-li již užití rčení »s pocity jistého strachu«. Rozumují: Což přece jen ta politická minulost komunistů? Je jejich obrácení na »národní víru« opravdové a upřímné? Není to jen spekulativní prostředek k získání politické moci? Setrvávají opravdově na hospodářské linii zachování a podporování malých a středních zemědělců? Na respektování soukromého vlastnictví, nabýteho z vlastní práce a spořivosti? Na udržení a podpo-

rování stavu živnostenského a maloobchodního? Budou respektovat demokratické zásady a metody, právní bezpečnost, občanské svobody, náboženskou toleranci — i když by eventuálně dosáhli samostatné většiny v ústrojí řízení státu? Budou rozlišovat pojmy »jednota« a »totalita«? Zůstanou demokraty nebo se stanou diktátory? Povýší zase na prvovýtný princip třídní boj nebo zůstanou stoupenci národní a sociální solidarity?

Úvahy o tom, co bylo, mohou býti také někdy důležité i směrodatné. Avšak aktuálnější a směrodatnější je, co je dnes a co může přijít zítra. A na to nelze psáti určitou odpověď již dnes. Ta teprve časem přijde a dá ji sama komunistická strana svým postupem a svou politikou.

Možno však již dnes důvodně předpokládati, jak asi se vývoj utváří: Komunisté mají až vášnivě svou stranu rádi. A proto nelze věřiti domněnce, že by tak málo dbali své vlastní strany, že by lehkomyšlně promrhali tu hřívnou důvěry, kterou dnes získali a že by pečlivě neopatrovali ony politické, sociální a národní hodnoty, jimiž k nynější své posici v národě dospěli. Zatím půjde se zajistě cestou, kterou se šlo před volbami. Celá Národní fronta půjde touto cestou. Prostor budovatelské práce bude se spíše rozšiřovat a zvětšovat a tím bude se zvyšovat i nutnost jednoty a solidarity. Zato terén naléhavého boje se značně zúžil. Kde je dnes u nás opravdová a nebezpečná reakce? Kde a v čem se může nějak účinně projevit a státi se nebezpečnou překážkou v budovatelské práci, když bude pevná ta jednotná Národní fronta, jak byla vytvořena aspoň již dnes? Volby vyjasnily i v tomto ohledu mnoho. A především všestranně a účinně budovatelské práce a národní a sociální solidarity potřebujeme také ve zvyšující míře v budování a udržování naší zdárné posice vůči zahraničnímu mínění o nás. V tomto ohledu pak nemáme rádi jenom své strany, nýbrž svůj národ a svůj stát. — V tomto znamení dostali jsme se vždycky na správnou cestu.

poznámky

O autoritu politických stran

U mnohých lidí vyvolala záplava papíru, přemíra ostrých slov a jiných hlučících prostředků, jichž užily politické strany před 26. květnem, opak toho, o čem strany usilovaly. V době, kdy stále se hovoří o nedostatku papíru, vystupovala politická agitace jako velmož, který o nedostatku papíru nikdy neslyšel; a kdyby někdo posuzoval český národ podle toho, co dělaly politické strany před 26. květnem, mohl by říci, že je to národ velmi zámožný, který ve válce mnoho neutrpěl a kterému na nějakém tom milionu nezáleží. A při všem tom obecný názor byl, že celkem tato agitace je zbytečná, protože »každý už ví, jak bude volit«. Příliš mnozí se na tuto agitační záplavu dívali s lehkou ironií. V předvečer 26. května bylo možno už dobře postřehnout, že Praha se bavila na úkor politických stran, které přestřelily ve shonu za hlasy. Český člověk není z těch, který si dá vnucovat nějaký názor. Dá se získat, dá se přesvědčit, ale nejdě to tak rychle, jak si to představovali ti, kteří hráli na klaviatuře předvolební agitace. Leckterá strana ztratila nějaké hlasy ne proto, že agitovala málo, ale že agitovala až příliš mnoho. Některá ztratila více, některá méně, ale v celku volič byl klidnější než politické strany. V. G.

Šetříme?

Malý lístek má čerstvé datum; a přece má ještě německo-český text, neboť spolek, vydávající tyto vstupenky, šetří. A šetří i ta korporace, v jejímž oběžníku na prvním místě je ještě německý text, kde jen narychlo byly škrtnuty odstavce, fikařící, že se výhody nevztahují na míšence a jiné podobné tvory. Čtete výzvy, abychom šetřili starým papírem, abychom sbírali plechovky, staré kosti. Ale někdy to vypadá tak, jako kdybychom se starali o to, že nám kape vodovod, a nikdo se nestará o to, že o kus dál prasklo celé potrubí. Nejhorší je to se šetřením v životě politikém. Dostí běžný obraz: neděle, tribuna, na kterou praží slunce a na níž ministr trpělivě

čeká, až se uvolní proud řečníků, až i on se dostane k slovu, aby pak zapadl do houfu projevů zástupců úřadů, národních výborů, politických stran. A to je ve chvílích, kdy tisíce Ele-dají odpočinek daleko za městem.

Bylo by dobře, kdyby někdo, kdo dobře vidí do politické kuchyně, popsal, jak vypadá den politika, který je v popředí. Zjistil by, že začíná někdy, kdy prostý člověk ještě spí, a končí často hodně dlouho po půlnoci. Ministerské rady a schůze, porady stran a zasedání na venkov, přijímání deputací a psaní článků vyplní den tak, že nezbude chvilky k oddechu. Lidé se ptají: jak to ten člověk může vydržet? Někteří jsou nadáni schopností to vydržet. Organismus jiných té vlastnosti nemá, a pak mluví lékař. Lékaři znají mnoho chorob, které jsou vyvolávány povoláním. Snad mezi ně jednou zařadí i chorobu, která vzniká přepětím z veřejného života, chorobu, která násobí vliv chorob jiných, které při normálním způsobu života by se neprojevil tak rychle a tvrdě. — Říkáme, že nejcejnějším statkem je zdraví. A s tímto nejzákladnějším lidským statkem se velmi špatně zachází tam, kde by toho bylo nejvíce potřeba. I zde je potřeba dobré organizace práce, zdravé umírněnosti těch, kteří si nedovedou představit, že by na jejich projevu nemusel být právně ministr, dobré organizace práce v politických stranách, která by rozdělila rovnoměrně námahu na širší okruh lidí. Nejde o sentimentální ohled na lidi, které politický život postavil v popředí. Jde tu o rozumné seřízení se silami, na kterých záleží.

V. G.

Odpovědnost za důvěru

Před národním soudem, který má s definitivní platností změřit vinu tak zvané protektorátní vlády, vypovídají jako svědci též konfidenti německé bezpečnostní služby SD. Zdá se, že jejich svědectví jsou nezávažnější nebo lépe řečeno jejich věcné odpovědi jsou v některých případech tak pádné a věrohodné, nebo se alespoň zdají takovými být, že každý člověk jen trochu objektivně a nezaujatě myslící bude na velikých pochybách, jak se dívat na jejich tvrzení. Sloužili německé zpravodajské službě, řekne někdo, čím automaticky svědectví anulujete. Druhý však poukáže na slova inž. Waltera Brunera, který na obhájcovu otázku, zdali by byl oznámil Adolfa Hrubého SD, kdyby se byl vyjadřoval protiněmeckým způsobem, odpovídá: »Myslím, že nikoliv. Nebyl jsem povinen to učinit. Mohl jsem, ale nemusel jsem.« Jak může být považována výpověď tohoto člověka za věrohodnou, když jeho informace jsou takového druhu, že Melantrich byl komunistické nakládatelství? Proč by však výpověď těchto svědků měla být považována za nevěrohodnou, když mluví o intervencích v trestních věcech, které jako tajemník A. Hrubého podnikal ve prospěch českých lidí, zavřených pro hospodářské a dokonce i politické delikty?

Obhajoba samozřejmě bude shánět důkazy, kterými se bude snažit takovému výpovědi agentů a příslušovců SD znehodnotit. A co když je nesežene včas? Zůstane tedy na soudcích, především na soudcích z lidu. Řeknou si: udavač, ale vždyť vypovídal tak přesvědčivě. Mohu věřit konfidentovi? Pravda nebo lež? A hned vedle v úzké souvislosti bude bojovat rozum s citem. Rozum řekne: udavač. A cit bude nasírkovat pádně, věcně, logické věty zdánlivě a třebas i skutečně pravdivé. Až se bude po skončení procesu hlasovat o tom, zda má být ten který člen zbaven cti, svobody a snad i hlavy, spurozrohodne i tento dojem, který bude u každého člověka jiný. Může se stát, že polovina soudců bude pro to, aby některý člen byl uznán vinným a druhá polovina proti. Zůstane ještě jeden soudce, který rozhodne. Nevíme, kolik svědků bude ještě slyšeno, ale je možné, že žádný z nich nevysloví tak pádné důvody viny a pak bude chvíli stát tento soudce, který má rozhodnout o osudu některého z členů vlády, před otázkou, ke které straně se přikloní. Věřit rozumu, který odmítá důvěřovat donášeči nebo agentu SD, nebo spoléhat instinktivně na cit, na dojem, který byl tak pravdivý? Zvednutí ruky na znamení souhlasu s polovinou, která uznává vinu, může stát život člověka. Může to znamenat spravedlnost a může to znamenat nenapravitelný omyl. Je možné, aby největší psycholog, aby nějaký člověk vůbec byl v takovém případě objektivní, když se uvnitř raduje rozpolcenost nad bojem důvěry s nedůvěrou?

Ale vraťme se k svědectví přímých i nepřímých agentů SD. Nechme před sebou defilovat tři jejich představitele: Bohumíra Svobody, inž. Waltera Brunera a dr. Smichovského. Všichni tři mají na čele vypáleno stejné znamení a přece tvoří třístupňové schodiště od skoro naivní hlouposti

k nejrafinovanějšímu matematicky přesně ujasněnému myšlení. Svědecká výpověď Bohumíra Svobody, který říká, že neměl nic s SD, ale že může prokázat důvěrné styky s členy této organizace, nenechala nikoho na pochybách, na čem je. Výpověď inž. Brunera však setřela mnoho nedůvěry. Je však možno pohlízet dvojím zcela odlišným způsobem na věrohodnost slov inž. Brunera, který má větší inteligenci než rozumově omezený a primitivní úředník Bohumír Svoboda, když oba sloužili témuž pánu? Proč byla celá soudní síť zajedno, když ji opouštěl B. Svoboda, zatím co po výslechu inž. Brunera byly pocity nejruznější? Je samozřejmé, že se zde nedá generalisovat, ale je třeba mít na mysli společného jmenovatele SD.

Zeptal se mě kdosi: A to máme tak málo poctivých a naprosto a bez výhrady věrohodných svědků, kteří by mohli vypovídat v procesu s vládou? Je zapotřebí, aby čeští lidé byli usvědčováni agenty SD, u nichž věrohodnost jejich výpovědi nebude nikdy přesně vymezena? Za okupace jsme o tom nepochoybovali, že za peníze nebo z důvodu, aby se zalíbili Němcům, udávali nevinné lidi, a dnes z nich mají být věrohodní svědci? Nebylo by lepší nejprve prokázat vinu nebo nevinu těchto svědků, aby bylo možné držet se alespoň něčeho konkrétního, čím by se opuncovala závazí jejich výpovědi dříve, než budou položeny na misky spravedlnosti?

Z toho, komu věřit a komu nedůvěřovat, plyne nesmírná odpovědnost lidových soudců, která nesmí být podceňována, neboť je v zájmu spravedlnosti, o kterou jsme tak dlouho bojovali a přinášeli oběti, aby se při konečném rozhodování oprostili od všeho, co by mohlo mít vliv na to, že by jednali jinak, než jim to přikazuje nestranné svědomí a pocit velké odpovědnosti před Bohem a lidmi.

Otto Zouplna

Plevel židovská a nežidovská

Na mém stole se kupí spousta dopisů a telefon drnů. Spousta lidí mi píše, tátové rodní, studenti, učitelky, obchodníci, a mám radost i z těch, kteří se mnou nesusouhlasí, protože to dovedou říci pěkně, slušně a hlavně věcně. Pan Rozsypal z pohraničí si stěžuje, že tam u nich slovenští židé hovoří maďarsky a vůbec špatně se chovají. Pan Ješ z Prahy velmi krásně napsal o tom (co jsem napsala i já), že určitá vrstva židů je a zůstane cizím tělesem v organismu národa, avšak naopak ty dobré a spolehlivé, že stejně nikdo za žlzy nepokládá, uvádí příkladem významného politika a pak sportovního redaktora.

Protože nemyslím, že by „Dnešek“ měl čas a místo a nějaký živelný zájem na rozvěklé, třebas zajímavé polemice o židech, doložila bych jen několik slov ke svým minulým a snad i budoucím statím o tomto problému, aby bylo jasno mezi mnou a čtenáři, kteří projevují opravdový zájem o věc a touhu po objektivnosti.

Vzdělaný člověk rozděluje, vedle osobních sympatií a antipatií, za které nikdo nemůže, lidi společensky na dobře vychované a na špatně vychované. Nechtí moji odpůrci dobře promyslí tuto větu, která jim dává do ruky zlatý klíček k řešení celé řady problémů. S dobře vychovanými lidmi se stýkáme s opravdovým potěšením, a mohou pak ovšem být jakékoliv národnosti a rasy. S lidmi špatně vychovanými se nejen stýkat trvale nemůžeme (a kde přece musíme, omezujeme se na nejnútnější), zato se snažíme, nelze-li je po dobrém přimět k lepšímu mravům, vychovávat je způsobem citelnějším, třebas je i zahanbovat. To je občanská povinnost.

Přišli-li mi čtenáři o špatně se chovajících (špatně vychovaných) židech a vyvozují z toho, že všichni občané židovského původu jsou takhle nepodářeni, klivdí celku stejně, jako když o nebohých obci Tatobitech (na Jičínku) povídá lidový kousavý vtip, že tam co mužský, to vrah. A to jen proto, že se tam vyskytlo nějak víc temperamentnějších hospodských vráčů, jistě čirou náhodou, než jinde. Věříte doopravdy, že ti Tatobitáci jsou sami lumpové? Já ne!

Přicházíme nyní ještě k tomu, že ti nepřijemně si vedoucí židé se chovají nějak jinak nevhodně a protivně, než špatně vychovaní občané nežidovského původu. Že tu je skutečně cosi osobitého, jako je galská vznětlivost a anglosaský klid, něco, co přišlo s tímto pokolením, tam z východu, a přes tisíciletí nesplynulo s mateřským národním tělesem natolik, aby se neodlišovalo. Žádal bychom příliš mnoho, když uvážíme, jak se liší jen Čech od Moravana a na Moravě lidé z jednoho kraje od jiných, nebo jak se liší Irčan od Skota.

Nakonec se někteří čtenáři obírají starou bolestí: germanizačním vlivem určité židovské vrstvy a dokonce, což mi neuvěřitelné, ale nemám důvodu nevěřit pisatelům — o jejich setrvávání v tomto slohu. Ať se to děje v mnoha případech nebo výjimkou, řešení je přece prosté: Němci musí od nás pryč. Nevím, proč by se bylo třeba zdržovat pátráním po tom, zda ti Němci měli habičky arijské či nearijské. Odsun. Tím je to vyřešeno, a věřím pevně, že nikdo neměl z mých statí dojem o nějakém jiném mém názoru.

Pokud dekrety dovoluji výjimky, tedy dojistá jen takové, které platí pro každého Němce: vysloveně kladný vztah k republice již v roce 1930. Takových se není co bát a není proč je nenávidět! Podobně odejdou jistě i Maďaři, zase bez ohledu na náboženské vyznání. Pak zbudou jen Čechoslováci a nejvyšší hrstka Židů, s velkým „Ž“, kteří mají svoji domovinu v Palestině a také jim nikdo nebude bránit v odchodu tam. Pokud zůstanou tady (vždyť mnozí z nich bojovali spolu s námi u Tobruku a Jinde), jsou ovšem — jen hosty. Host, jakékoli národnosti či rasy, ví, jak si má počínat. Neví-li, bude poučen nebo vyzhán.

Závěr: postihujte, netrpte a trestejte lidi, kteří jsou plevelem mezi námi, a to bez rozdílu, zda věří v Krista, v Mojžíše, anebo v nic, postihujte národnostně vlněné, šejdiče, podfukáře, kariéristy, kupčíky politiků a přesvědčením, kýčate, nepoctivé obchodníky, potratáře, lichváře, prodejné novináře a — dopřete si můj výčet po svém. A do roka a do dne se sejdeme, abychom si řekli, jestli všechno ten plevel bez výjimky kvetl jenom žlutě, anebo přece jen i jinak všelijak strakatě.

Mila Pachnerová

Techničtí přidělenčí

Nová vlna dopisů právě zasáhla Čechy v Americe. Je to touha po vědomostech. Všude mezi známými v New Yorku slyšíme, že docházejí z Československa dopisy, v nichž příbuzní i přátelé, profesori i studenti žádají časopisy a knihy.

Touha po vědění jest stejně silná jako touha po jídle. Vždyť mnozí píšou: Neuposlejte kávu, rýži — posilejte nám knihy. Jest to důkazem zdravé dynamičnosti našeho lidu, když pojednou volá po technických vědomostech.

Jediné východisko v této situaci: bude třeba, abychom zařídili v důležitých státech úřad technických přidělenčů. Ne úřad, prosím, v tom špatném slova smyslu. Řekněme kancelář, office, služba, service. Tak jako v dob napoleonských se udržuje zvyklost, že do každé Tramtarie se posílá vojenský attaché, aby nejen pozoroval, jak bosí rekruti si navykají na boty, ale aby také při divadelních představeních nebo na bálech se objevoval v parádní uniformě s mnoha řády a přirozeně flirtoval — tak by se měl v novodobé éře zavést attaché technický, který by vykonával velmi jednoduchou, ale velmi záslužnou (pro obě země) činnost.

Tento přidělenec by musil být natolik odborníkem, aby mohl poskytnout radu. Musil by znát domácí výrobní poměry. Musil by navštěvovat továrny a mít dost vědomostí a představivosti, zda to neb ono se prakticky dá užít doma. Musil by si být vědom, že jedinou správnou a jasnou informací může dát doma podnět k novému výrobnímu předmětu a dát zaměstnání desítkám otců rodin.

Bylo na čase, abychom prošli alespoň krátkým obdobím »technického probuzení národa«. Máme pro to dobré předpoklady. Co nám chybí — to je těch tisíc a jedna vědomost praktického provádění. Ono »Know-how« čili »Vědět jak«. Jsme si plně vědomi toho, že ne vše, co je dobré pro Ameriku, se dá uplatnit doma — ale přece jen mnoho a mnoho by nám ušetřilo zbytečnou dřinu a zachránilo hodně peněz.

Nemohu dost často opakovat, že máme sem do USA (alespoň v prvních poválečných letech) poslat hlavně techniky a lékaře, a to nejen muže, ale i ženy.

Berty Z en a t f (New York).

Technika dělá dějiny

Technika mění stále prudčeji život. Vždy byla úzká spojitost mezi technikou a válečnictvím. Archimedes hájil Syrakusy; Leonardo da Vinci byl vědec, vynálezce, umělec a — také — voják. Galileo Galilei byl profesorem vojenských věd na universitě v Pavii. Otec moderní chemie Lavoisier pracoval pro francouzský arsenál. Pražská vysoká škola technická se vyvíjela z jakési školy pro vojenské inženýry. Ale nemůžeme chodit tak daleko; z docela nedávné války víme, jak pronikavě změnila válku motory, tanky, letadla, ponorky, V 1 a

V 2, neviditelné elektromagnetické vlny rozhlasu, které se zastavily u hranic, zákopů, pevností, front. Kratičké elektromagnetické vlny daly v radaru Spojencům nové možnosti účinné obrany proti letadlům a ponorkám. Letadla byla už v první světové válce. Byla tehdy ze dřeva, z plátna. V druhé světové válce byly už létající pevnosti; bombardovací letadla smazala rozdíl mezi frontou a zázemím.

Dvě atomové bomby, které dopadly na Japonsko, ukázaly, že vývoj válečnické techniky daleko není ukončen a že věda a technika mohou vždy přijít s něčím novým, co by válku udělalo ještě krutější, ničivější. A to vše začínalo u výzkumu anglického fyzika Rutherforda, který po první světové válce se zajímal o paprsky alfa, procházející různými plyny. Celé to slavné rozbití atomu bylo tehdy jen několik tenoučkových čar na černé fotografii. A od těchto pokusů vedla cesta k atomové bombě, nížící statistická města.

Válka skončila, a atomová puma začala vlastně teprve působit. Vyvolává bez počtu vědeckých i nevědeckých, nepolitických i politických otázek. Mají si tajemství atomové bomby nechat USA a Anglie pro sebe? A jak? Je možno tento objev zabezpečit proti prozrazení? Jak zabránit, aby se tento objev nedostal do nepovolaných rukou? Atomová puma zvýšila mezinárodní nedůvěru a to právě v době, kdy to bylo nejméně žádoucí. Vrhla stíny na londýnské porady Organizace spojených národů. Uran 235, mohutné továrny, transformátory, spolupráce set a set vědců, techniků, miliardový vložený do pokusů, a výsledek? Mezinárodní nedůvěra. Něco neurčitějšího, nejasného, nepostihnutelného. Ale něco mocného. Může být lepší důkaz, jak vědecký objev, technický vynález může mít vliv nejen na život jednotlivých národů, ale i na spílek vztažit mezinárodních?

Druhá světová válka rozpoutala technické síly a donutila je, aby ničily. Tak, že technika má od té doby o hodně víc odpuřeců. Ale právě uprostřed té bouře rozpoutané techniky napadala myšlenka: byla-li technika nucena ničít, zabíjet, nemohla by být pevně vedena tak, aby nejen pomohla zahojit rány, které zasadila světová válka, ale aby dělala ještě více: aby pomohla budovat mír, klid, blahobyt?

V. G.

politika

Rudolf B e c h y n ě :

Nejvážnější otázka republiky: Slovensko

Uvěřejňujeme tento článek jako doklad, že v kružích politiků se značnou zkušeností přestávají se brát slovenské události na lehkou váhu. Pokud víme, autor tohoto článku naprosto není ve svém smýšlení osamocen. Všichni si musíme uvědomit, že rozdílný politický výsledek v českých zemích a na Slovensku vytváří ovzduší neobyčejně choulolistivé, snad zápalné, ve kterém může být dovoleno jednat jen s rozvahou a dobrou vůlí. Jinak stojí před námi serie škod, snad pohrom. Slovenští přátelé by neměli výsledek voleb ve své zemi tak vykládat, že nyní je otevřena volná cesta zbytkům oně reakce, s níž Československo učinilo smutné zkušenosti v letech 1938—1945. Chceme spatřovat ve vítězství slovenských demokratů právě vítězství demokratických myšlenek, ne snad trumfů něčeho jiného, a neradí bychom tento svůj pohled měnili.

Uvěřejňujeme tento článek, něčeho ovšem neměním ve svém stanovisku, které jsme již zaujali k slovenské otázce. Stará, úřední, poněkud násilná forma československého jest mrtva. Považují-li se Slovinci za zvláštní národ, nemůžeme než, jak už Havlíček radil, to uznati. Vůle každého musí nám být svatá, a národy dělá hlavně vůle, být národem. Toto stanovisko tedy, na němž byla založena třetí republika, nechceme nijak podrývat ani nyní, když se vyskytují nesnáze. Doufáme ve vzrůst nového, přirozenějšího československého — zespodu. Avšak i dva osobití národové, jsou-li spolu spojeni v jednom státě, musí spolu žít v pořádku. Tomu jest věnován tento článek.

Volby nezahynaly Matku Starost od našeho prahu. Napopak, otevřely jí dveře. Některé otázky našeho života budou se nyní po volbách řešiti obtížněji, než by se byly

daly řešit po osvobození země z rukou nepřítele. Zcela nepochybně to platí o otázce Slovenska, jejíž řešení mělo nadějnou vyhlídku v atmosféře radosti ze svobody nově nabyté, kdy vědomí viny a porážky u jedněch bylo živé, viz útek vůdce zrádného tábora, zatím co historie dala za pravdu táboru protiludáckému, přidavši mu k tomu všechnu moc, potřebnou k vypleti starého zla a k vytvoření základů nového pospolitého života. Historie pravidelně nenabízí dvakrát své příležitosti, a stát nemůže žít z příležitostí promeškaných.

Ať nám Čechům nikdo ze Slováků neupírá právo, myslet o problému Slovenska. Je to věc, která se nás dotýká stejně jako jich. Dunaj jest řeka československá, české země jsou částí Podunají, a nám Čechům není lhostejno, zda naši nejdůležitější dopravní cestu do velké části světa nakonec ztíží nějaký interes malodušného separatismu. A Dunaj je pouze jedna otázka z celého souboru věcí, které se ve společném státním životě dotýkají stejně Čechů, jako Slováků. Ví Bůh, že české politické a státní myšlení není deformováno mrňavým separatismem. Přiznáváme Slovákům právo, aby naplno zasahovali do českých věcí. V polovině prosince uveřejnil jsem v ostravské »Československé demokracii« dva články o slovenské otázce. Napsal jsem tam:

»Slováci zaujímají ve vládě a správě třetí republiky významná místa. Devět slovenských členů pražské vlády může kontrolovat a spolurčovat všechno, co se děje v českých zemích, zatím co žádný z Čechů nemá podobného postavení v zemi slovenské. Někteří slovenští ministři mají v rukou klíče k základním zdrojům národního života českého, ač se jejich moc nevztahuje na stejné zdroje národního života slovenského. Ministr zemědělství Julius Duriš stojí v čele úřadu, který provádí novou pozemkovou reformu v zemi České a Moravskoslezské. Jeho plné moci jsou dalekosáhlé. Běží o zabírání a nové přidělování české půdy, která vždy hrála a bude hrát v životě národa základní ulohu. Význam toho se již ukazuje při řešení osídlovacího problému ve změnčených krajích. Osídlování vesnic v pohraničí znamená částečné vysídlování českých krajů se všemi průvodními jevy, běží tedy o vážný zásah do celého souboru dosavadního českého života, jde o transformaci českého života na úseku citlivém a důležitém. Svědčí o veliké toleranci českého lidu, že bez námitek přijímá v tomto oboru vedení Slováků, jehož jméno česká vesnice před revolucí ani neslyšela. V této věci dal český lid, co dání mohli: snášenlivost, důvěru a ukázněnost. Ostatek záleží na muži, jenž byl pověřen tímto velkým a ovšem také odpovědným úkolem.

Nemenší úkol v pražské vládě má jiný Slovák, dr. Vavro Šrobár. Jsa hlavou centrálního úřadu finančního, vede práce, směřující k nápravě měny. Tato věc sama o sobě znamená posici nade vše důležitou, vlivnou a ovšem odpovědnou. Další záležitost nesmírně závažnosti je první porevoluční rozpočet státu. Při tom pomíjíme otázku, zda se vůbec dá udělat vážný a upotřebitelný rozpočet bez rozřešení vzájemného poměru mezi českými zeměmi a Slovenskem. V souvislosti s finančním hospodářstvím státu a všech veřejnoprávních svazků nachází se kreditování veškerého výrobního a dopravního zařízení. Na domyšleném, účinném systému úvěrovém do značné míry záleží, jak bude provedena nová soustava plánovaného podnikání. Nelze tu vypočítávat, co vše patří do kompetence ministra financí, ale to, co tu bylo řečeno, postačí k dalšímu zdůraznění skutečnosti, že slovenským rukám připadlo vedení některých základních záležitostí nového státního života. Vezmou-li se věci úhrnem, lze říci, že jako dým se rozplynuly obavy mnohých Slováků před »nadvládou Čechů« a před novým pronikáním Čechů na Slovensko. Ovšem, zlá vůle ve spolku se zlými úmysly ještě dnes by mohla kalit vodu starými hesly luďácké velezrady. Ale objektivní posouzení poměrů, jak se po porážce německého panství počaly vyvíjeti, ukazuje, že tendence je obrácená; nepronikají a nechtějí pronikat Češi na Slovensko, zato v Praze hlaholí krásná slovenština jako nikdy za prvé republiky; v pražské vládě v Prozatímním Národním shromáždění a v administrativě mají Slováci posice větší, než by odpovídalo cifram obyvatelským. Stará láska nerezaví. Stará česká láska ke Sloven-

sku a Slovákům sice trochu zešedivěla — každá láska trochu zešediví, když jdou léta — ale nezrezavěla. Rez hubí, sežírá a ničí. Šedivá barva může znamenati lásku méně bouřlivou, ale zato ustálenou, rozváznou a zmoudřelou. Chceme se Slováci být a žít, nikdo si nepřeje těžiti z toho, že Slováků je méně než Čechů, a že celkový rozvoj Slovenska nedosáhl dosud žádoucí úrovně. Ale všichni si přejeme, aby se vývoj poměrů dál na jasném a pevném základě. Rovný s rovným, bylo řečeno. Ale já, Malovec Jan z České Lhoty, nejsem rovný s Janem Malovcem ze Slovenskej Lehoty, protože moje české a moravskoslezské záležitosti spravují také slovenští ministři a úředníci, kdežto moji čeští ministři nemají do slovenských záležitostí mnoho co mluvit. Všichni potřebujeme legální formulování a zajištění společných záležitostí, jakož i příslušné procedury v praktickém provádění shodnutých norem. Snad je již čas, aby se učinil rozhodný krok kupředu.

To bylo napsáno v prosinci loňského roku. Od té doby jsme pokročili od deseti k pěti. Dětem nebylo dáno, aby chápaly význam skutečností, napsal kdesi V. Hugo. Bylo by zlé, kdyby mužové se v tom chtěli rovnat dětem. Správné pochopit situaci na Slovensku je první věc, která teď musí zaměstnávat naše úvahy. Dosavadní tápání, nejasnost, nerozhodnost zhoršily nebezpečně stav. Tak zvané dohody mezi Prahou a Bratislavou daly do rukou nevyzkoušených liberum veto; ostatně jsou to dohody, které Bratislava ignoruje, kdykoli se jí to hodí. Autorita společné vlády tím nesmírně utrpěla.

A zatím se na Slovensku znovu probudil duch, který už zase ohrožuje společný život Čechů a Slováků ve společném státě. Štika zahynula, ale zuby po ní zůstaly. Těměř celé staré luďáctvo přelilo se do demokratické strany, jak dosvědčily volby, a neblahý význam toho se již ukazuje a ještě naplno ukáže v době nepřilíh vzdálené. Zase už tam do delikátních věcí státní politiky začínají zasahovat pouliční demonstrace a protidemonstrace, jako by se touto hrubou silou daly napravit chyby a škody, způsobené váhavostí nebo slabostí odpovědných míst. Fanatický hlinkovec, biskup Vojtašák, nepřítel Čechů a falešný přítel Československé republiky, zasáhl s celým episkopátem do voleb. Strújcové celé té luďácké zrady zase už vedli slovenský lid ne k oltáři, nýbrž k volebním urnám. Jak řečeno, postupujeme revolučně od deseti k pěti. Slovensko si dopřává všech druhů revoluce, jen jedné se vyhýbá: revoluci duchovní. A to je právě ten druh revoluce, již je tam zapotřebí nejvíce. Či pokládají na Slovensku luďáckou svěbytnost za takovou duchovní revoluci? Jestliže ano, mohou si vypočítat na prstech, že hlavní politickou silou země bude dnes či zítra opět starý kleriko-fašismus, a bude to zase temná síla rozvratu. Štika zahynula, zuby po ní zůstaly.

Slovensko nemá vůdce. Nemá jasného programu vzájemného poměru Bratislavy a Prahy. Na Slovensku jsou nálady, tendence, strachy, antipatie, je tam veliká chuť k moci, spálená s frakčním fanatismem, vládné tam popírající ano! a přísvedčující ne! Čili: je tam beznadějný zmatek. Nedávná historie Evropy nás poučila, že zmatek je vždy otcem rozkladu a prvním krokem k diktatuře. Nikdo na Slovensku neví, co má pozitivně chtít a dělat, což je zlé. Ale ani v Praze, jak se zdá, není jasno, co se Slovenskem, což je horší. Slovenská otázka je zanedbaná otázka.

S neobyčejným úspěchem jsme rozbili československou ideu první republiky, potvrdili a zdůraznili falešnou legendu o českém vykořisťování a utiskování Slováků, načež jsme strčili ruce do kapes, spoléhajíc patrně, že se to »nějak vystříbí«, jak říkával starý Udržal, když nevěděl kuďy kam. Čekejme pohodlně dál. Ještě se dočkáme, že si kleriko-fašistické Slovensko dojde pro staré vůdce do vězení, a že z luďácké svěbytnosti vzejdou plody, které otráví život v celé republice. Dnes jsou věci zlé. Zítra budou horší. Pozitíř budou demokratickými prostředky vůbec neřešitelné. Myslí na to někdo v republice? Doufáme, že ano. Bylo by zoufalé, kdyby se nás všech zmocnila nálada, vyjádřená pořekadlem:

»Mouchy, sežerte si mne!« Člověku se neodbytně vtírá ponurá myšlenka, že dnešní vývoj událostí podobá se vývoji roku 1938. Ještě je čas, dáti věcem jiný směr. Nečekejte, až se situace zhorší! Ještě jednou opakujeme, že stát nemůže žít se zanedbaných příležitostí.

Za těžkou chybu sluší pokládati, že bylo znemožněno tvoření jednotných politických stran československých. Škoda, že jsme si nevzali příklad ze Sovětského svazu. Tam žije ve společném federativním svazku dlouhá řada národů a národností, jež se od sebe liší daleko radikálněji, než Čechové a Slováci; proč tam není vážných a státní kohesi nebezpečných sil odstředivých? Příčin je víc, a nelze je shrnouti do jedné věty. Nicméně nebude, doufám, námitek, řekneme-li, že jednou z nejmocnějších sil sovětské soudržnosti je jednotná, společná všesvazová strana komunistů, která vládne v celé říši. Z jediného ústředí napájeny jsou veškeré organizace strany společnými myšlenkami, přidělují se budovatelské úkoly, na této společné půdě přátelsky se vyrovnávají případné diference a odstraňují nedorozumění. Tento příklad nelze ovšem mechanicky napodobit, u nás není jediná politická strana, ale soudržnost republiky byla by nesmírně posílena, kdyby také u nás se vytvořila podobná forma politických stran.

Za druhou chybu sluší pokládati, že jsme sice odstranili starý program československé jednoty, ale zanedbali jsme nahradit jej jiným programem. Neboť »svěbytnost«, »rovný s rovným«, »společný stát Čechů a Slováků« jsou pouhá hesla a nic víc. Program to není. Aby nebylo lidských plků, spěchám zdůraznit: Cítí-li se Slováci zvláštěním, svěbytným národem, pak jím jsou, a bylo by marné vyvracet to. Naopak, československá státní politika s tím musí počítat. Také předmnichovský vládní a správní centralismus náleží definitivně minulosti. Nová ústavní forma státního soužití musí počítat a počítá s demokratickou autonomií co největší. Naše londýnská emigrace měla v tom ohledu program, podle mého mínění v jádře zdravý a upotřebitelný. Škoda, že byl opuštěn, a nahrazen pouhými hesly.

Muže jest zapotřebí. Muže, jehož srdce je naplněno velkou láskou ke Slovensku i republice. Muže pevné, ale při tom jemné ruky. Muže, který vidí dále než na špičku nosu. Muže, který by věnoval rozřešení slovenské otázky všechnen svůj čas a svoje úsilí. Takový muž, pověřený tímto úkolem příslušnými autoritami, vyhledal by si v obou táborech potřebné spolupracovníky, vytyčil by myšlenku a nepopustil, dokud by nebyla uskutečněna. Ještě není pozdě. Ale připozdívá se.

František Loubal:

Chyby a omyly ve volbách

Domnívám se, že bychom měli volbám, které máme za sebou, věnovati bedlivou a při tom kritickou pozornost. Byly to volby po 11 letech za docela jiných poměrů a také jiné politické konstelace. Vstoupili jsme do nové republiky se čtyřmi politickými stranami, které si stanovily pracovní a vládní program. Dohodly se na něm všechny čtyři politické strany a nepopře nikdo, že by tento program nebyl dodržován všemi stranami, i když snad v detailech se někdy názory mezi stranami rozcházel. To by nevažilo, naopak to bylo podle mého mínění důkazem naší demokracie, která slepě nepřijímá vše, nýbrž snaží se to také proniknout svým duchem, svým názorem.

A přece tyto čtyři politické strany, které rok plnily košický vládní program, najednou se ve volebním zápase dostaly hodně do sebe. Některé — komunisté a národní socialisté — více než bylo možno po této spolupráci očekávat. A tu se dostávám k prvnímu poznatku z uplynulých voleb, k poznatku, s nímž nejsem spokojen a co jsem již za volební kampaň vytkl veřejně, i když jsem mluvil

více méně k hluchým uším. Domníval jsem se, že naše politické strany povedou volební kampaň docela jinak, než tomu bylo za první republiky. Myslel jsem, že se i po této stránce polepšíme a strany prostě voličstvu, ať slovem anebo tiskem, povědí, co za ten rok republiky vykonaly, jaké měly při tom překážky, co podle svého by byly chtěly udělat jinak a jak budou ve své práci postupovat v budoucnosti. Jedna se přece o volbu ústavodárného Národního shromáždění, ale z těch otázek, které budou tvořit hlavní díl právě nově zvolené sněmovny, nestaly se předmětem volební agitace skoro žádné, takže volič se nerozhodoval podle toho, jaké stanovisko zaujme k nové ústavě ta anebo ona strana, ale spíše podle toho, jak která strana zdůrazňovala tak zv. všeobecné pravdy a jak při tom dovedla útočit na druhou stranu. V tomto směru jsme se vrátili zcela k methodám předválečným, to jest k osobnímu napadání, skandalisování, vytažování starých úsudků, zkrátka v ničem jsme neukázali, že chceme býti jinou republikou i po této stránce než byla ta první. A pokud se týče těch letáků, plakátů, hesel a pod., tu až na nepatrné maličkosti, které pak v té záplavě papírů úplně zanikly, nepřinesly strany rovněž nic nového. Veličstvu se to vcelku skoro hnusilo, proto si mnoho těch polepených, popsanych zdí a tabulí a plotů nevšímal, ale jen litovalo těch vyhozených peněz, za které se mohlo pořídit něco rozumnějšího — nemluvě také o tom, že hlavně toho papíru mohlo býti použito jinak k poučení lidu. Víím, že vcelku volební kampaň nevybočila z mezí, že by nám to bylo udělalo ostudu, ale myslím si, že jsme měli první volby v osvobozené republice zahájit přece jenom docela jinak než se stalo.

Také to, jak někteří noví straníci z řad intelektuálů, průmyslu a pod. se veřejně zpovídali, proč jsou dnes tím anebo oním, bylo někde až trapné, když se snažili bez uzardění a v potu tváře dokazovat, že byli příznivci té strany již za první republiky, aby jaksi více ztmavěl ten jejich čerstvý podpis na přihlášce do strany. To považují za nedůstojné a dokonce i za nepoctivé. Stačilo přece říci, že vývoj světových událostí ho přesvědčil, že dnes jeho místo jest v té anebo oné straně a nepotřeboval tak trochu házet blátem na tu svou bývalou politickou legitimaci. I po této stránce jsem čekal především od intelektuálů něco originálnějšího a hlavně poctivějšího.

Ale nyní k volebním přípravám, agitaci a výsledkům volab. Nejsolidnější připravovali volby komunisté. O tom, myslím, nebude mezi námi sporu. Jejich aktivita v tomto směru byla všude, v pohraničí i ve vnitrozemí. Volební kampaň připravovali důkladně organizačně a měli své voličstvo spočítáno předem. Ukázalo se, že se ve svých výpočtech nezmylili, naopak byli ještě příjemně překvapeni. Víím pozitivně, že chtěli dosáhnout v českých zemích 35%. Sám jsem se domníval, že tolik nedosáhnou, a přece dostali ještě o 5% více. To jest ovoce solidní přípravy organizační. Již loni pořádali řadu číčovnických kursů, řadu řečnických a ideových kursů, takže skoro v každé větší obci měli svého ideově solidně vyškoleného vedoucího činitele. Namnoze řečníky z jiných táborů překvapilo, že i na vesnici vystoupil zástupce komunistické strany a klidně prohlásil, že jest ochoten diskutovat o dialektickém materialismu. To byl výsledek toho předvolebního ideového školení, té přípravné práce.

Svou organizaci měli rozčleněnou do hloubky tak, že na každých deset členů měli vedoucího (desítkáře), který přesně věděl, co se v jeho úzkém okolí děje, jak vypadá situace všech sousedů, které možno získat, a tu nelenili a slušným způsobem navštívili i přední činitele jiných stran a pouštěli se i s nimi do diskuse a přesvědčování. To všechno jim vsuknutí přineslo ovoce, zatím co druzí se těm desítkářům jenom posmívali. Dnes tak neučiní již nikdo z těch posměváčků. Jest pravda, že při tom plně

využili svých mocenských posic jak ve vládě, tak také jinde a že jim to také hodně prospělo. Ale to všechno patří k té promyšlené organizaci a agitaci.

Vydávaly se dekrety na půdu. Místo toho, aby se bývaly politické strany v Národní frontě dohodly, že dekrety bude vydávat celá Národní fronta, tu část začala na tyto dekrety útočit, zlehčovala je déle než bylo zdrávo a tím dávala právě straně ministra zemědělství výbornou agitační zbraň do ruky, že mohli ti, kdož dekrety rozdávali — a to byli většinou komunisté — jen poukazovat a vysvětlovat určitou nesprávnost útoků a vyložit, jakou cenu dekrety mají, a měli tím agitaci, aniž by bývali museli přímo agitovat, přímo výborně odbytu. A při tom stoupenci stran, které na dekrety útočily, přicházeli za vedoucími těchto stran, aby se postarali o to, aby se při rozdělení dekretů na ně nezapomnělo. Jaká nelogičnost celého postupu! A tak bych mohl poukázat na různé zjevy i v jiných směrech, na to útočení na národní správce místo toho, aby se býval bez dlouhého psaní a útočení udělal pořádek tam, kde ho bylo třeba, což všechno zase politicky prospívalo jen straně komunistické. A komunisté nikdy nelenili, aby neobratností, netaktičností druhých plně nevyužili.

Nezajímavější však jest, jak jsme se přepočítali s venkovem. Domnívali jsme se, že přece není možné, aby bývali agrárníci volili komunisty. Ti že musí bezpodmínečně volit ty druhé strany a především národní socialisty — ti pokrokovější, a lidovce ti konservativnější s hlediska náboženského. Při tom obě tyto strany dělaly dojem, že mají venkov jistý, takže komunisté obratně útočili, že bývalá agrární reakce jde do strany národně socialistické. A když k tomu přistoupila ta nešťastná kampaň s dr. Feierabendem, tu se ve volbách ukázalo, že ti tak zvaní bývalí reakcionářští agrárníci volili — komunisty.

V čem to spočívá? V tom, že komunisté lépe pochopili základnu venkovského lidu než druzí. Agrární venkov byl za první republiky zvyklý stále něco od jejich ministerstva zemědělství dostávat. A min. Jul. Duriš nyní rozdával. Rozdával půdu, rozdával dekrety, rozdával odměny ještě v týdnů před volbami a ve všem se snažil hladu po půdě vyhovět. Často vyhověl tlaku venkovského lidu bez rozdílu politického přesvědčení v touze po parcelaci i tam, kde sám osobně byl jiného přesvědčení, jak také v jednom případě deputaci otevřeně řekl, ale na konec přece jenom vůli lidu povolil a parcelaci nařídil. A to se právě tomu venkovskému lidu líbilo, že nedbal tak přísně právních nebo jiných norem, ale pochopil hlad lidu po půdě a vyhověl. Proto také venkov viděl ve straně komunistické tu stranu, která venkovskému lidu dává; venkov nedíval se při tom na ideologické pozadí, které tím jest sledováno.

Sám jsem se přesvědčil, že starý sedlák, dlouholetý starosta obce za agrární stranu, se mi přiznal, že teprve v poslední chvíli pod dojmem řeči jednoho nekomunistického poslance pochopil, kde jest jeho místo a obrátil. Kroutil jsem nad tím chytrým sedlákem, skoro sedmdesátiletým, hlavou, neboť jeho popřevratové zaměření bych býval spíše pochopil u mladého zemědělce, který by chtěl jít revolučněji vpřed, než u tohoto starého rozšafy, který teprve v poslední chvíli obrátil. — To všechno znamená také, že ostatní strany nešly organizačně a pracovní k lidu, útočily často na různé věci — i když někdy s hlediska právního i jiného správně —, na něž se však ten venkovský člověk díval jinak. Dokazovat venkovskému člověku, že ten nebo onen nedostal milion, ale jenom tři sta tisíc, jest stejné, poněvadž ten venkovský člověk si řekne, kdy pak já za tu svou dřinu uvidím tři sta tisíc. Do smrti je nebudu mít, i kdybych si se svou rodinou udřel ruče až po lokty. — Jest třeba znáti psychologii venkovského li-

du, který více než na ideu dívá se na to, jak mu kdo pomáhá, co mu dává, ať jest to v parcelaci anebo v brigádách při opravách strojů. Ostatní měli pro všechno to jen kritiku, často posměch, ale na venkovský lid ty pozitivní činy působily. To si třeba jasně a to velmi jasně uvědomit.

Pravda, komunisté z minulých dob jsou zvyklí ne nedat na fantazie, ale vše budovat solidně. Za dob pronásledování museli takto své hnutí budovat, často i v podzemí, a to je naučilo chodit spíše od osoby k osobě a nespokojovat se jen povrchním zdáním. Volební řeči toho mnoho už nenadělají, nestačí všechno zvládnout, i když by řečníci mluvili sebe lépe a sebe obratněji. Základna, solidní základna pro volby musí být připravena předem a to ostatní, co se získá volební kampaní, musí být již jen jakýmsi příjemným překvapením, jak tomu bylo u komunistů.

A nyní ještě několik slov k volebnímu tisku. Povím bez obalu, že podle mého mínění ve většině svým stranám více uškodil než prospěl. Dělal to na mne dojem, jako by redaktori stranických listů chtěli říci; když se naši chlebobdárce drou po schůzích, tož my musíme v tom boji také něčím přispět, a místo, aby své péro namáčeli do ideově solidnějšího a hlubšího inkoustu, namáčeli je do inkoustu velmi řídkého a tak zatáhli volební agitaci právě hodně na pole pomluv a nevěcného osočování. — Myslím, že po této stránce místo aby přispěli k hodnotnějšímu vedení volebního boje, naopak způsobili jeho určité zvětšení. Nejsou vinní sami, neboť jistě tak činili i na pokyn volebního vedení svých stran.

Zdá se mi, že národní socialisté, k nimž sám patřím, volební boj s komunisty přehnali. Tomu mohou děkovat sociální demokraty, že vyšli lépe než se předpokládalo, a to proto, že těch bojů a namnoze i určitého štvání využili u neorganizovaného voličstva k tomu, že zdůrazňovali, že jsou starou solidní stranou, že i dnes vedou slušný a solidní boj, a tím také mnohého indiferentního voliče získali. Zajímavé jest, že komunistům ten boj neuškodil, ale uškodil národním socialistům, ačkoliv mnozí jistě čekali výsledek obrácený. Prospělo to místo národním socialistům — třetímu, sociálním demokratům. To všechno svědčí zase o tom, že všichni nerozpoznali mentalitu veřejnosti. Jasně bylo a jest u těch stoupenců, kteří zůstali svým stranám věrni. Horší to bylo a jest u těch stoupenců, jichž strany nebyly obnoveny. A tu se mi zdá, že jejich mentalitu ve volebním boji i v přípravách k volebnímu boji právě po stránce organizační i agitační nejlépe pochopili komunisté a odtud také ten jejich úspěch. Nejlepší důkazem jest Praha, jak jest možno se přepočítati a to nemile přepočítati. To my v Brně byli realističtější a také jsme realističtěji dopadli.

Vím, že by se dalo ještě uvést mnoho dalších věcí jako na př., že mnoho lidí nebylo zapsáno ve voličských seznamech, čehož vinu nesou ti voliči sami. Strana komunistická jistě svými lidmi si své lidi přehlédla tak, že jim nechyběl ve voličských seznamech skoro žádný. To jest zase důkaz organizačních příprav, solidně založených. Také mnoho lidí dostalo těsně před volbami známé listky, že s nimi bude zahájeno podle malého dekretu trestní řízení. Značná část jich nešla ze strachu anebo z ostychu volit, ačkoliv mohli volit, a také ti, co se nebáli a šli volit, odvolili. — Ale to by bývalo veškeru jistě obraz volebních výsledků mnoho nezměnilo. snad by se někde procento o něco zvýšilo, jinde o něco snížilo, ačkoliv složení parlamentní většiny tak zv. marxistické a nemarxistické to mohlo míti velký význam. Ale já i po této stránce věřím, že komunistům jako realistům nestoupně sláva do hlavy; jsou jistě spokojeni, že nikoho nemůže ani napadnout, že by se dnes mohlo vládnout bez nich — a jinak, že se budou rozumně domlouvat v Národní frontě

jako dosud a že dají všichni ústavu nakonec dobře dohromady, i když se snad bude rodit v bolestech. Zato výsledek může pak býti tím radostnější.

národní hospodář

Ing. dr. O. Kapp:

Je Slovensko odsouzeno k chudobě?

Článek p. Jiřího Slánského »Kdo zavínil chudobu Slovenska?« v »Svobodném zítřku« z 9. V. t. r., nesený podrážděným a vyčítavým tónem, vycházel z these, že slabý rozvoj průmyslu na Slovensku byl způsobem výlučně nepříznivých přirozených slovenských poměrů a nikoliv průmyslovou a politickou a je tedy jaksi trvalý a neměnitelný. To rozvádí p. Slánský na příkladu železářského průmyslu. Staví proti železářnám v Tisovci a Podbrezové »po čas svého života pasivním«, Vítkovické železářny, »které platily státu velké částky na daních a pomohly tak udržovat při životě pasivní sestry na Slovensku«.

O sesterském poměru velkých železáren moravskoslezských k malým slovenským necht svědčí několik čísel a fakt, které nám vysvětlí, proč jsou pasivní Podbrezová a pasivní Tisovec. V posledních letech před první světovou válkou vyrobilo se na Slovensku surového železa:

v roce 1911 . . .	195.540 tun
„ 1912 . . .	191.698 „
„ 1913 . . .	186.891 „

V průměru let 1919 až 1936 klesla výroba surového železa až na 21.000 t ročně! K tomuto katastrofálnímu poklesu došlo trvalým zastavením a odmontováním všech slovenských vysokých pecí mimo Tisovec, nejen malých a zastaralých koburkovských v Pohroní, ale i moderních vysokých pecí a železáren v Krompaších.

Co zavínilo zánik tohoto průmyslu, který zaměstnával kdysi více než 4000 lidí? Jmenované železářny měly sice méně příznivé výrobní podmínky než železářny ostravského revíru, ale rozdíl nebyl tak značný, aby vysvětlil náhlé zhroucení. Krompachy neměly vlastního koksu, za to však měly vlastní rudy, technicky byly dobře vybaveny a nescházel jim odbyť jednak ve starém Uhersku, jednak ve východní Haliči. Rozpadnutím Rakousko-uherské monarchie se jejich odbytiště sice zúžilo, ale i Slovensko samo bylo pro ně ještě trhem dosti velkým, kdyby jim byl zůstal zachován. Osudným se jim stalo nepochopení a netečnost státní průmyslové politiky, která si v prvních letech popřevratových celou problematiku slovensko-českého hospodářského poměru neuvědomovala.

Nezapomínejme jedno: Rakousko-Uhersko tvořilo jednotné území. Slovenský průmysl prosperoval, neboť měl za sebou státní moc. Tato mu zabezpečila, i bez celní ochrany, jinými prostředky přiměřené postavení na domácím trhu. Nepřipustila tak zvanou »volnou hru hospodářských sil«, doporučovanou liberalistickými národohospodáři vždy tam, kde se jim to hodí. V nových československých poměrech odpadla tato státní ochrana, poněvadž tehdejší naše hospodářská politika si neuvědomila, co znamená pro Slovensko jeho železářský průmysl, mající za sebou staletou tradici. Nerozlišujíc mezi průmyslem a průmyslníkem, neviděla v krompašských železárnách slovenský průmysl, ale podnik, jehož majitelem je maďarská Rimamuránská společnost, kterou proti železářnám českým chránit nebylo důvodů, (ačkoliv mimochodem řečeno, i tyto byly v oněch letech jen malým zlomkem vlastnictvím českého kapitálu).

Důsledky bezbrannosti slovenského železářství projevily se plně za prvých let popřevratových, které byly

obdobím tísnivého nedostatku uhlí a koksu. Ostravští výrobci koksu reservovali tuto surovinu pro své vlastní vysoké pece a jen energický nátlak státní moci by byl mohl zabezpečit přiměřený kontingent koksu a uhlí i slovenským železářnám. Nic takového se nestalo a proto byla poválečná léta pro slovenské železářství léty těžkých ztrát a zadlužení, kdežto pro ostatní železářny to byla doba dobré konjunktury. Při kartelových jednáních se ovšem nespoutaná hra hospodářských sil znovu uplatnila. Vidouce se v beznadějně situaci a bez úvěru, který by byl další vyčkávání umožnil, přistoupili maďarští kapitalisté pod tlakem »sesterských« koncernů k likvidaci železáren v Krompaších a ve Zvoleni. Tyto závody byly rozmontovány a zařízení rozprodáno z velké části jako staré železo. Jako protihodnotu odkoupili ostatní členové kartelu kvoty zrušených slovenských železáren.

Bylo by naivní vyčítat moravskoslezským železářnám jejich postoj. Tyto kapitalistické společnosti jednaly podle zákonů svého vzniku a svého bytí a nebylo jejich věcí, šetřit nebo podporovat konkurenta. Chyba byla výlučně na straně těch státních orgánů, které situaci nepochopily a nenašly z ní správné východisko: zachovat krompašské a zvolenské železářny, ale současně je nacionalisovat, aby nezůstaly baštou maďaršace. Dalo se to provést za velmi výhodných podmínek, neboť těžce předlužené podniky byly v úplné závislosti na státní moci.

Je ovšem věcí zásadního názoru, pokládáme-li volnou hru hospodářských sil, jejíž školský příklad jsme právě předvedli, za vzor napodobení hodný anebo pokládáme-li za správnější veřejný zásah do této hry, tedy usměrňování a plánování výroby z vyššího hlediska, i kdyby bylo v rozporu s hlediskem čistě ekonomickým.

Je Slovensko chudé?

Pan Slánský vypočítává, že Slovensko má vůbec daleko horší předpoklady pro průmyslnění než české země: Je nejhudší částí republiky. Bůh je neobdařil věnci vydatných uhelných pánví, jeho rudy jsou chudé a nemá laciné vodní cesty, kdežto Čechy mají Labe a Morava-Slezsko alespoň Odru. Má za sousedy chudé země a chudobný s chudobným učiní jen chudobné odchody. Konečně mu schází průmyslová tradice: »Chudobu Slovenska nezavínila politika, nýbrž ten, kdo přivedl Slováky do Karpat a Tater a nikoliv na břehy Labe. Ten, kdo položil vydatný kamenouhelný revír do země Moravskoslezské a nikoliv na Slovensko.« Hlavními vinníky jsou tedy podle p. Slánského příroda a Bůh. Právě vylíčené osudy slovenského železářství dokazují však, že ne vždy mají vinu nadpozemské síly, ale přechásto i velmi pozemské hmotné zájmy, bezohledně prosazované!

Avšak letmý pohled na průmyslové dění jiných zemí dopomůže nám k dalším poznatkům. Nadpozemští činilové, kteří Slovensku tak málo přáli, obdařili Německo dvacetkrát vydatnějšími a vedle toho jakostnějšími uhelnými zásobami než mají země České, výhodnější zeměpisnou polohou a výkonnější vodní cestou rýnskou, labskou, veserskou atd., které jim přivádějí po vodě suroviny z celého světa. Jak to, že se přes to všechno český železářský průmysl mohl vyvinout a udržet? Tajemství je prosté. Chránila jej státní moc, tehdy ještě rakouská, vydatnými cly z velké části ještě teď existujícími! Ve stínu těchto cel zmožutněl a nemůže cel ani dnes ještě postrádat. Bez ochrany celní hradby by se byl ocitl český železářský průmysl vůči německému, belgickému atd. ve stejné těžké postavení jako slovenský vůči českému a při volné hře hospodářských sil by měl neudržitelnou posici. Ale i Němci vybudovali svůj těžký průmysl — před válkou nejmočnější v Evropě — zase jen státní podporou, poskytnutou mu proti průmyslu anglickému, který pracoval za podmínek ještě výhodnějších a měl tradici starší a cennější, neboť nej-

důležitější, železářství revoltující vynálezy byly učiněny v Anglii. Lidé nejsou tedy tak docela bezmocní a nelze svádět všechno na Boha a přírodu!

Připouštím, že má Slovensko v některých směrech horší předpoklady pro rozvoj průmyslu než země české, ale rozdíly nejsou tak velké, aby se nedaly řadou promyšlených zásahů — a v tom právě spočívá průmyslová politika! — dalekosáhlou mírou a v době poměrně krátké opravit.

Stupeň zprůmyslovění a tím bohatství českých zemí je podstatně vyšší než odpovídá rozdílu přirozených podmínek prostě proto, že Slovensko bylo až do nedávna součástí zaostalého, feudálního státu uherského, vtaženého do novodobého industrializačního procesu o několik desetiletí později než Rakousko a s ním české země.

Až koncem XIX. století pochopili Maďari, že jejich země zůstane slabou a ubohou, jestliže nevybudují průmysl, a přikročili k tomu záměrně a s úspěchem tím pozoruhodnějším, že Maďari, a zejména maďarská inteligence, nejevili zvláštní náklonnost k podnikatelské a průmyslové činnosti. Nenechali se přes to odstrašiti zrazováním a zaklínáním průmyslu rakouského, který je z egoistických pohnutek před »umělou« podporou průmyslu varoval a předpovídal zlé konce. Tak často vytýkané »umělé« pěstování průmyslu je potud maďarským vynálezem, že Maďari, nemajíce po ruce instrument nejúčinnější, t. j. ochranná cla, musili sáhnouti po prostředcích jinde neobvyklých, poněvadž zbytečných. »Uměle«, t. j. záměrně a soustavně budovaly pomocí ochranných cel svůj průmysl — s jedinou výjimkou Anglie — všechny státy světa, i takové průmyslové kolosy, jako USA, Německo a Rusko. Jednaly tak, poněvadž by jinak nedohonily nikdy náskok, který získala Anglie koncem 18. a začátkem 19. století vlivem jedinečného shluku příznivých okolností.

Sanatorium Evropy?

Poněvadž bylo Slovensko vtáhnuto do industrializačního procesu mnohem později než české země, bylo úkolem prozíravé a hospodářské politiky, doháněti zameškané co nejrychleji. Ani při blahovlnném posuzování nelze tvrditi, že si v prvních letech ČSR naše rozhodující místa tento úkol uvědomila.

Slovensko bylo odkazováno jednak na své zemědělství, jednak na své přírodní krásy jako prameny blahobyti. Tuto útěchu nechává Slovensku (přírodou podle jeho názoru tak macešsky vybavenému) i p. Slánský: »Má ideální předpoklad, být velkým sanatoriem Evropy«. To znamená tedy, nestavět na Slovensku továrny, ale hotely a sanatoria. Posuzovatel (kompetentní aspoň potud že viděl mimo svou vlastní zemi Švýcarsko, Rakousko, pobřeží Jadranu a něco v Itálii a Francii) usměje se takovému nadsazování. Tatry a jiné horské oblasti Slovenska vynikají nepochybně přírodními krásami nad všechny ostatní kraje republiky, ale že by mělo Slovensko předpoklady předstihnouti a zastíniti tyto ostatní hostitelské země a stát se sanatoriem Evropy, o tom nemůže být vážné řeči. Nehledě k tomu, že i cizinecký ruch vyžaduje velkých investic a předpokládá tradici a školení, nejsou jeho vyhlídky pro řadu příštích let nijak růžové, aspoň pokud jde o návštěvníky z ciziny. Kteří z našich sousedů přicházejí v úvahu? Rusové necestovali a hromadně i dále cestovatí nebudou. Maďari velmi rádi v cizině utrácejí, ale nebudou míti z čeho. Veliký kontingent říšských Němců se scvrkne na ojedinelé návštěvníky. Poláků k nám nejezdilo nikdy mnoho a mimo to hrozně zchudli stejně jako Britové. Zbývá tedy hrstka Američanů a Se-

veřanů. Stavěti na tom by bylo naivní. Po dlouhou řadu let lze bezpečně počítati jen s domácí návštěvou. Že může ze svých přírodních krás Slovensko mnoho vytěžit je nepochybné, ale nemůže toho docílit bez státní pomoci, bez soustavné, na tento cíl zaměřené činnosti. Již Napoleon řekl: »Osud — tím je dnes politika« a toto slovo platí dnes desateronásobně. Bez politiky, t. j. bez státního souhlasu a zásahu je dnes a u nás jakékoliv velkorysé podnikání nemyslitelné. Kdyby nějaké ústřední místo záměrně toho dbalo, aby — dejme tomu — polovice všech sanatorií, ozdraven, turistických hotelů a chat nově budovaných byla založena na Slovensku, znamenalo by to nepochybně velmi mnoho. Nebude-li o to postaráno a budou-li se investice vzájemně křížovat a rozsávat bez plánu tu i tam, bude se proud návštěvníků tříštiti a rentabilnost tohoto podnikání snižovat.

Avšak sebelépe vyvinutý cizinecký ruch nemůže nahraditi průmysl. Stačí popatřiti na Švýcary. S nejlepšími předpoklady, s největším náskokem a plným úspěchem právě na tomto poli, budovali a budují přes to dále svůj velkolepý průmysl. Cizinecký ruch má totiž vedle svých výhod (zaměstnání velmi pohodlné i v dobrých letech neobyčejně výnosné) i své hluboké stíny. Je to činnost sezónní a mimo sezónu jsou jeho pracovní síly více méně nezaměstnány. Především je však cizinecký ruch pramenem příjmů krajně nejistým, podléhá různým výkyvům a neovládatelným vlivům, v dobách hospodářské deprese pak úplně vysychá.

Potřeba a podmínky zprůmyslnění Slovenska

Má-li býti životní úroveň Slovenska zdvihnuta postupně až na životní úroveň českých zemí, není jiné cesty, než zprůmyslnění. Má se znovu a ve zvětšeném měřítku opakovat chyba, která se stala v letech po první světové válce? Máme propást jedinečnou příležitost, naskytající se vyvlastněním německého průmyslu? Soudě podle článku pana Slánského, je k tomu nálada na mnoha místech, u nichž převládají lokálně-patriotické city, nebrzděné ani odbornými znalostmi, ani vyššími státními hledisky.

Těmto kruhům budiž připomenuto, že hlubokými změnami, které přivodila druhá světová válka, se předpoklady Slovenska pro zprůmyslnění podstatně zlepšily, neboť se zmenšil relativní náskok, který měly až dosud z přirozených důvodů jiné kraje republiky a zejména oblast, kterou jsem nazval pro její tvar »střecha republiky«. Oblast tato je ohraničena čarou Cheb—Jablunkov na jihu a severní hranicí republiky na severu.

V čem spočívaly přirozené výhody této oblasti, které přivodily, že tam vznikla dobrá polovice celého československého průmyslu? Důležitou okolností byla blízkost zámožného souseda, který byl našim největším odběratelem i dodavatelem. Tento bohatý soused — Německo — k němuž směřovalo 20 až 24 procent našeho zahraničního obchodu, zchudl a dlouho chudým zůstane. Od sunem Němců nastane vyliďnění právě těchto krajů, což znamená, že i jejich vnitřní trh bude mnohem méně vydatný než dosud. Naproti tomu vzroste nepochybně hospodářský význam sovětského Ruska, které bylo pro nás dosud obchodně-politickým partnerem podřadného významu, ježto obrat s ním nedosahoval ani 2 procenta našeho zahraničního obchodu. Tomuto novému odběrateli i dodavateli, jehož význam bude rok od roku stoupat, leží Slovensko blíže než Čechy. V souvislosti s tím vzroste význam Dunaje jako dopravní cesty. Dojde-li ke splavnění Moravy a Váhu, — a k tomu dojít musí — bude v údolí těchto řek optimální stanoviště průmyslu gravitujících na jihovýchod.

Pokud se týče

energetické základny

je pravda, že Slovensko nemá uhelného revíru, který by snesl srovnání s uhelnými revíry českých zemí. Avšak tato nevýhoda není rozhodující. Neznamená již to, co znamenala před 50 lety. Při nedávných poradách o založení výroby aluminia v republice — výroby, která stojí a padá s laciným elektrickým proudem, — dospělo se k závěru, že když se má u nás tato výroba zřídit (je proti tomu mnoho vážných námitek), bude optimální místo na Slovensku, ježto tam bude k dispozici spíše laciná energie elektrická, než v českých zemích.

Soustavnou elektrisací (ať již se opírá o hydrocentrály nebo centrály kalorické), zmenšily se nevýhody oblastí ležících daleko od uhelných revírů. Při přenosu energie po elektrickém drátě nemá vzdálenost ten rozhodující význam jako při dopravě uhlí po ose. Obvykle prodává se v téže síti konsumentům určité kategorie elektrický proud za stejnou cenu, ať již jsou vzdáleny od elektrické centrály 2 km nebo 200 km. V tom leží největší význam soustavné elektrisace, která takto umožňuje zapojit do průmyslového ruchu i kraje odlehle a proto dosud zanedbané. Až bude dobudováno velké dílo soustavné elektrisace, započaté za prvé republiky, přispěje to nemalou mírou k vyrovnání dosavadních disparit ve výrobních podmínkách. To je tedy moment pro Slovensko příznivý, stejně jako vzrůstající význam vodních sil. Jak známo, máme je převážně na Slovensku. Až dosud překročovalo se k jejich výstavbě jen váhavě, neboť hydroelektrárny vyráběly proud dražší, než kalorické centrály. I to se změnilo. U kalorické centrály tvoří hlavní položku uhlí a ve výrobní kalkulaci tohoto jsou největší složkou mzdy. Položka ta však vykazuje a bude dále vykazovat stoupající tendenci, neboť těžká práce v dolech nebyla dosud přiměřeně honorována, což se projevuje povážlivým odlivem pracovních sil, který se nepodařilo dosud zadržeti. Tohoto cíle lze dosáhnouti jen podstatným zvýšením životní úrovně horníků. Bude to znamenat poměrné zdražení elektrické energie z kalorických pramenů, po případě relativní zlevnění elektrického proudu z hydrocentrál, který již teď není dražší než proud kalorický.

Další závažnou okolností je vznik nových energetických zdrojů poblíž jižní hranice naší republiky. Před poslední válkou netěžilo Rakousko a Maďarsko vůbec naftu. Dnes se těží v Maďarsku přes 800.000 t ročně a v Rakousku skoro 2.000.000 t. Tato produkce přesahuje několikanásobně vlastní potřebu těchto zemí. Až se poměry znormalisují, bude tento export směřovat především k nám, takže pro průmysl, opírající se o naftu, bude u nás nejvýhodnějším stanovištěm oblast při řece Moravě a Dunaji v blízkosti těchto nových energetických zdrojů. I nadějně vrty na vlastní naftu budeme provádět především v těchto oblastech. Též po stránce energetické má tedy Slovensko zlepšené předpoklady, s vyhlídkou, že se budou ještě dále zlepšovat.

Zbývá ještě činitel lidské způsobilosti k průmyslové práci a tradice. Je to nepochybně činitel nesmírně závažný, ba, jak ukazuje švýcarský příklad, vlastně rozhodující. Co se týče přírodních bohatství, je tato země mnohem hůře na tom, než my a zejména Slovensko. Kromě stavebních hmot nemá žádného nerostného bohatství, ani uhlí, ani naftu, ani rudy. Celou čtvrtinu země tvoří půda neproduktivní, druhou čtvrtinu lesy a třetí pastviny, připouštějící pouze extensivní hospodářství. Výhodou proti nám je ovšem příznivější poloha ke světovým trhům a bohatství hodnotných vodních sil. Přes to musí být i při úplné výstavbě těchto kryta více než polovina energie nákupem v cizině. Rozhodujícím činitelem je kvalita práce manuální i duševní.

Jenom to zajistilo Švýcarsku blahobyť neúměrný jeho skoupým přírodním zdrojům.

Je pochopitelné, že Slovensko s jeho menším průmyslem má dnes ještě méně kvalifikovaných pracovních sil, než české země. Ale tento nedostatek nedá se jinak zmírnit, než právě zakládáním průmyslu, který si bude své pracovní síly školit a vychovávat. Argumentace, že se nemá na Slovensku zakládati průmysl, poněvadž tam není dostatek kvalifikovaných sil, připomíná starý sylogismus, že nemůže existovat kladivo, neboť k jeho zhotovení by bylo zapotřebí kladiva a toto zase nemohlo být vykonáno bez ještě staršího kladiva atd.

Že by byl slovenský dělník svými přirozenými vlastnostmi méně způsobilý k průmyslové práci než český dělník, nelze vážně tvrdit. Pracovní úspěchy slovenských dělníků v Americe nepřipouštějí takového závěru. Důsledkem vystěhování Němců bude naopak v Čechách poměrně mnohem větší nedostatek pracovních sil než na Slovensku. Nevidím tedy ani s hlediska lidského činitele žádných důvodů, které by tomu bránily, aby na Slovensku kvetl průmysl stejně dobře, jako v českých zemích.

V praxi zprůmyslnění Slovenska, t. j. překládání průmyslových závodů ze změněných území na Slovensku, musí se ovšem postupovati kasuisticky; nestačí vycházeti z několika všeobecných zásad, ale musí být zkoumány u každé jednotlivé továrny, po případě výroby její zvláštní podmínky a předpoklady. U některé je rozhodujícím činitelem doprava, u druhé energie, u třetí stroje nebo pracovní síly atd. Z toho plyne, že se mnohdy ukáže správným nepřemísťovat, ale povšechné tvrzení, že Slovensko má všeobecně nevhodné podmínky pro zprůmyslnění, toto tvrzení není ničím doloženo.

Ti, kdož to opakují a naznačují, aniž by dokázali své tvrzení podrobným rozbořem, kaň slovensko-český poměr a prokazují státu špatnou službu.

doba a lidé

Jsem vinen?

Vážený pane redaktore,

mnoho podrobností, projednávaných při procesu s protektorátní vládou, a posléze zmínka ve Vašem časopise, že téměř všichni, kdo jsme za války zůstali doma, máme nějaké hříšky, zjišťilo ve mně dávno, na dlouho usnuvší pochybnosti o tom, jsem-li sám docela bez viny. Rozmohl se ve mně značný neklid, zvláště několikerým naznačováním, že jediná cesta, kterou bylo možno uchovat za určitých okolností národní čest, byla cesta utrpení nebo smrti. Náležím k oněm nešťastníkům, kteří nejenže nebyli popraveni, nýbrž kteří ani netrpěli, nenazývám-li utrpením to, že jsem přišel o místo, že jsem se musil za války čtyřikrát stěhovat a že jsem prožil celou tu dobu v obavách o svou bezpečnost, v obavách někdy mírných, jindy silnějších, což, jak trefně prohlásil jeden můj netrpělivý známý, nám nikdo po válce nezapočítá. Neúčastnil jsem se dokonce ani odboje, nemluvíme-li o nějakém přechovávání partyzánů v hodině blížící se povážlivě dvanácté, takže to na váhu vůbec nepadá. Nehryzlo by mě svědomí, kdyby jenom toto bylo mým válečným osudem; ale obávám se, že jsem přece jen jednal za ta válečná léta několikrát způsobem, o němž by se leckdo mohl vyjádřit, že mi neslouží ke cti.

Tvrdím ovšem sám o sobě, že to nebyla vina tak veliká, aby byla kolaborací, nebo dokonce zradou; ale což je směrodatné za těchto okolností vlastní stanovisko vinníkovy, stanovisko člověka, který shledává všechny složky obhajovací a pomíjí ochotně složky usvědčující? Pracuji dnes a chtěl bych ještě více pracovat pro novou republiku,

ale vida na druhé straně lidi, kteří se rovněž podle mého mínění a mých zkušeností provinili velice málo, a kteří přece, čekajice v naprosté a zoufalé nejistotě na konečné slovo o zhodnocení národní cti, musí sedět s rukama a s mozky nečinnými, hanbím se poněkud, že se mi dostalo požehnané výsady pracovat, ačkoliv moje věc nejen vyřízena nebyla, ale nikdy nebude, neboť nikdo není proti mně žalobcem. Reklo by se: Tak buď hezky zticha a dělej. Snad; ale náležím bohužel mezi ony lidi — a jistě nás není málo — které stejně mučí skrytá obžaloba soukromá, vlastní, jako jiné lidi obžaloba veřejná. Doufaje, že se mi uleví, svěřuji se Vám se svými skutky, o nichž nemám jistoty, jsou-li proviněním či nikoliv, to jest, překročí-li onu nejasnou a žádným zákonem dosud nestanovenou mez, od níž se některé skutky za války spáchané stávají činy trestními, ať už podle dekretu velkého či malého. Velmi bych Vám byl zavázán, kdybyste mi nějak pomohl při mém úsilí rozhodnout, zda má jednání překročila onu mez, za níž se činy stávají kolaborací.

Můj příběh je zhruba tento: byl jsem novinářem celý první rok války a podařilo se mi nenapsat ani jedno kolaborantské slovo, což však nepovažuji ani tak za zásluhu, jako spíše za štěstí. Po roce dostala naše redakce kolaborantské vedení, a nový šéfredaktor, člověk zcela podružný a nevzdělaný, choval se ke mně způsobem tak neomaleným, že jsem se konečně nezdřel ostrého výroku a byl jsem na hodinu propuštěn. Když následovalo několik výhrůžek a když tento šéfredaktor posílal za mnou stále svého posla s temnými pohrůžkami, rozhodl jsem se zajít za jedním svým známým, německým soudcem, aby mi poradil, jak se bránit za takových okolností. Teprve, když jsem odcházel od tohoto soudce, který mne přijal chladně a nechal na holičkách a bez rady, uvědomil jsem si, že jsem učinil chybný krok, žádal-li jsem vůbec o cokoli Němce. Sám se omlouvám ovšem tehdejšímu náhlým, zlým, ba nebezpečným postavením, bídou hrozící mé rodině — ale vím, že pouze toto samo o sobě mne ospravedlnit nestačilo, kdyby čin sám sahal za mez, kde se počíná kolaborace, to jest spolupráce s Němci.

Takto nepochodiv hledal jsem obživu v jednom týdeníku, na který měl vliv jeden ministr, člen protektorátní vlády. Abych získal přístup k němu, navštívil jsem jiného ministra, svého známého, jemuž jsem vložil situaci. Ten ji sdělil onomu prvnímu ministru, který mne pozval a ochotně mi poskytl roční paušál, který by mi zajistil za přispívání do onoho týdeníku nejnütnější hospodářskou základnu. Ale šéfredaktor onoho týdeníku, na neštěstí rovněž kolaborant, prohlásil, že mé příspěvky nemůže tisknout, neboť mu bylo oznámeno, že z rozhodnutí německých tiskových míst nesmím po celou dobu války psát do novin. V této tísní jsem se přestěhoval z venkova do Prahy, abych získal aspoň nějaký styk s nakladatelstvími, pro které bych pracoval. Ministr, který neměl tolik moci, aby mohl v čemkoliv rozhodnout přes hlavu zaprodaného šéfredaktora, dal mi tajně vyplácet slíbený paušál po dobu války s tím, abych psal cokoliv prostě pro sebe. Připomínám to, zdůrazňuje, že jsem se takto stýkal, ba přijal hmotné zabezpečení z rukou člena protektorátní vlády, doporučen jiným členem protektorátní vlády. Omlouvám sama sebe tím, že jsem poznal oba tyto ministry (oba resortní, nikoli politické) jako lidi nanejvýš čestné a otevřené, kteří se mě ujali dobře vědouce, že jsem v německé nemilosti a kteří se přede mnou svým opovržením k Němcům nikdy netajili. Nevím, zda je to omluva dostatečná.

V Praze se mne ujalo jedno nakladatelství, pro které jsem psal román ze života jednoho zemědělského českého vědce. Když jsem tento román — to už na venkově, neboť v Praze jsem marně hledal byt — dopsal, trvalo povolovací řízení tak dlouho, že nakladatelství, jemuž bylo povoleno tak málo knih, že vlastně půl roku mělo žít je-

nom z této mé knihy, navrhlo, abych šel za jakýmsi dr. Kostkou, který o tom na nějakém německém úřadě rozhoduje, a upozornil ho, že vdova po vědci, o němž píši, je Němka. Váhal jsem, ale když odklad trval již bezmála rok a nakladatelství bylo v postavení hrozivém, rozhodl jsem se za tím mužem jít, sám sebe ospravedlňuje tím, že ho jdu vlastně podfouknout. V budově mě přijal nějaký Čech, který zdvihl pravici a řekl Heil Hitler. Pozdrav jsem neopakoval. Dověděv se, že dr. Kostka přijde až za hodinu, odešel jsem a rozvažoval, mám-li tam jít, zda celá věc nebude zkažena prostě tím, že po druhé nepozdravím vztyčenou pravici, ba zda mě to snad neuvede v nebezpečí. Rozhodl jsem se, že tam nepůjdu, a přiznávám se, že snad skočil s kola, že jsem nechtěl Němce nebo německého přísluhovače o něco žádat, nýbrž hlavně z obavy, abych tím celou situaci ještě nezhoršil. Oznámil jsem toto své rozhodnutí nakladatelství, které tam posleze vyslalo jiného člověka, jemuž se podařilo román prosadit, snad právě uvedením, že manželka mého hrdiny je Němka. Honorář za román německými místy povolený jsem přijal. Bylo to nesprávné do té míry, že je to kolaborace ohrožující národní čest? Nevím.

Jiná věc: Jednou jsem jel na kole z městečka, kam jsem dojížděl pro nákup, do své dědiny, když tu jsem na cestě k nádraží dohonil německého vojáka, který v mraze těžce nesl kufr a plakal. Tato podivná mě tak zarazila, že jsem skočil s kola a ptal se ho, proč pláče. On nato, že je docela vysílený a promrzlý a že kufr nemůže už unést. Hned začal, že je kožišník z Ulmu a že už tři roky neviděl rodinu. Tím podnicen počal jsem mluvit o válce i o Hitlerovi tak, že se musil dovětipit, jakého jsem názoru. Tu přes svou zbledlost prohlásil, že Německo válku musí vyhrát, že Hitler je genius a že všechno zavínili židé. Přesto jsem si jeho kufr naložil na nosník a zavezl mu jej na nádraží. Jistě nemístný soucit.

Necelý rok před koncem války přišlo do naší dědiny asi sto padesát německých vojáků, kteří tu káceli stromy, neboť bylo třeba dříví do generátorů. Dva z nich chodili večer k jednomu mému známému hajnému, kde jsem s nimi besedoval. Proklínali Hitlera, poslouchali s námi Londýn, byli zubožení — ale byli to němečtí vojáci, od nichž jsem se, dnes to vím, měl prostě s opovržením odvrátit.

Posleze věc nejvýznamnější: Na podzim roku 1944 jsem byl uznán zdravotně způsobilým k totálnímu nasazení a byl jsem přidělen jako nádeník na pilu, která pracovala pro nějakou drážďanskou celulózku. Dva dny před osudným datem, když jsem měl konečně počít pracovat pro Němce, čemuž jsem do té doby ušel, dostal jsem nenadále z Prahy od Filmového ústředí, či jak se ta organizace jmenovala, telegram, abych se dostavil na důležitou schůzi, která se koná téhož dne v bývalém baru v Lucerně. Nevěda, oč jde, ale tuše záchranu, skočil jsem na kolo a uřícen dorazil jsem na schůzi právě když mluvil zahajovací proslav nějaký Němec bodrého, strejcovského vzezření. Byla tu asi kopa českých spisovatelů, mezi nimi mnoho čelných, ba někteří, kteří dnes zastávají velmi vysoká veřejná místa. Šlo prostě o to, že tyto spisovatelé mají napsat do 1. ledna 1945 libreto k filmu z českého prostředí, že tedy budou po onu dobu zaměstnání u Filmového ústředí, takže tím se jejich dosavadní pracovní poměr v totálním nasazení ruší. Spisovatelé kolem mne tiše naznačovali, že celá tato akce, podniknutá pro záchranu spisovatelů totálně nasazených nebo nasazením ohrožených, je vedena přes Moravcovu hlavu, asi proto, aby inženýr Zankl — kdo to je, jsem nevěděl, to jméno jsem slyšel po prvé — si získal alibi, neboť vidí, že hra Němců je ztracena. Celé této řeči jsem valně nerozuměl. Nenadálým záračným rozřešením svízele, která mi hrozila, jsem byl tak rozradostněn, že po schůzi, když se společnost rozsadila kolem stolků po křeselech a popíjela koňak a víno, tekutiny placené Němci, ale tehdy tak převzácné, docela rád jsem si přisedl, když mi onen pantáta, týž, který německy zahajoval schůzi, česky srdečně zval, abych se připojil k jejich

společnosti. Byl tu vůbec jediným Němcem, mluvil však nyní výhradně česky. Tvrdil, že jeho nejmilovanější čtenbou je »Dobrý voják Švejk«, kterého má stále na svém nočním stolku, a neuctivě se vyjadřoval o Frankově zadku, který prý se často dotkl křesla, na kterém nyní sedím. Jako jelimánek z venkova, který do pražských poměrů vůbec zasvěcen nebyl, jsem nechápal, co to znamená, že tento muž se jmenuje inž. Zankl, o jehož vysokém tehdejší postavení jsem se dověděl teprve nyní, při procesu s protektorátní vládou.

Filmové libreto z českého prostředí, předválečného ovšem, jsem napsal a byl jsem tím vskutku zbaven až do konce války práce pro drážďanskou celulosku. Domnívám se, že, uvázav se v tuto povinnost, odňal jsem Němcům hodně pracovních hodin, bída však je v tom, že i této práce jsem se podjal na návrh inž. Zankla, jehož jsem sice neznal, ale o němž jsem ovšem věděl, že je Němec, stejně jako jsem věděl, že celý film podléhá německému vedení. Snad by mě mohlo ospravedlnit to, že tam bylo tolik českých spisovatelů a že tolik jiných českých spisovatelů psalo pro tento Němci vedený film za značné honoráře po celou dobu války, aniž dnes koho napadne obviňovat je; leč cítím, že jsem nejednal tak dobře, jako jednal ten, kdo za války s žádným Němcem styků neměl. Později jsem se dokonce dověděl, že bylo několik spisovatelů, kteří ani této výhody neužili.

Vážený pane redaktore, omlouvaje sám před sebou tyto skutky, říkám si, že lidé, kteří žili kolem mne za války, se dopustili činů nepoměrně závažnějších. Německým vojákům, kteří u nás káceli stromy, přinášeli jídlo a bavili se s nimi mnohem srdečněji. Vím také, že mnohem víc než já se provinili účastníci zotavovací akce, o níž jste se zmiňovali, ba že mnohem těžší se provinili i selští šmelináři, kteří dřeli lidi z kůže a tím je nutili, aby pracovali pro Němce ještě usilovněji, neboť bylo třeba vydělat si co nejvíc peněz, aby rodina neumřela hladu. Ale zajisté je nesmyslné omlouvat své skutky těžkými hříchy bližních.

Proti tomu bohužel dobře vím, že jiní lidé byli potrestáni nebo zbaveni možnosti žít se podle svého vzdělání a schopnosti za činy, které nejsou závažnější než činy moje, zde uvedené. Byl bych proto šťasten a získal bych mnoho klidu, tak potřebného pro práci, kdyby byla určena aspoň přibližná mez kolaboranství. Vím, že velmi mnoho lidí, trnoucích v úzkostech, zda snad se na ně někdo nevytáhne s údaji podobného druhu, si oddechne, bude-li veřejně řečeno, že takové činy jsou prostě lapálie, nad nimiž třeba mávnout rukou. Bylo by to velmi záslužné, neboť tím by bylo zároveň očištěno mnoho lidí stejně nebo ještě méně se provinivších, a přece shledaných lehkými a pro republiku a její rozkvět neužitečnými a nepotřebnými.

Jsem váš oddaný

N. M.

otázky a odpovědi

Co je socialismus

I.

Vážený pane redaktore!

Letos je mi 22 let. Jsem řemeslník a snad se jednou osamostatním. Prožil jsem tři roky jako brusič kovů při šedesátihodinové až dvaasedmdesátihodinové pracovní době v jedné velké továrně na letadla. Se svými spoludělníky jsem tam byl vždy v nejlepší kamarádké poměru a byl jsem jim později bez výhrad přijat do »party« jako skutečně jeden z nich. Od svých vrvních nejasných politických krůčků (1938—1939) až do konce r. 1944 jsem se považoval za komunistu. 5. května 1945 jsem mi leseděl doma ve sklepě. ani jsem ve dnech příprav neřikal dejte mi pokoj, já s tím nechci nic mít.

A v červnu 1945 jsem se přihlásil — do čs. strany lidové. Dnes jsem jejím aktivním funkcionářem. K tomu musím připomenout, že ani nejsem pokřtěn, ani nepíšušim ke kterékoliv náboženské církvi. Také nehodlám v budoucnu do některé vstoupit. Ani jediný z mých tehdejších přátel se nerozhodl pro takovou politickou orientaci. Můj otec byl příslušníkem socialistické strany již dávno před válkou a je jím i dnes. Zmiňuji se o tom všem proto, abych Vám vysvětlil, že jsem strankem z přesvědčení a nikoli vlivem rodičů nebo svých známých, jako tomu bývá obvykle. Tolik k mé ilustraci.

Mám-li proto já nějaký politický problém, který se mi nedáfi vyřešit, nechci si pomáhat pohodlným tvrzením mnohých (bohužel i intelektuálů), že politika je stejně bláznivá a že je nejlépe se o to nestarat. Naopak. Myslím, že se máme politickými problémy zabývat, že je máme chtít řešit.

A teď konečně k věci:

Já se Vám tedy docela upřímně přiznávám, že mám úplně zmatenou představu o tom, co je to socialismus. Přiznávám se k tomu, na rozdíl od toho obromnoho davu inteligence, která při slově socialista rozšafně pokyvuje hlavou, ale ve skutečnosti ví o tomto pojmu mnohem méně, než na příklad já sám.

Vážený pane redaktore, jestliže najdete chvílenku času, zamyslete se, prosím Vás, se mnou:

Předkládá se nám k věření, že máme Národní frontu a v ní socialistický blok. Nepřisluši mi (vzhledem k mému politickému přesvědčení) rozhodovat o tom, zda blok uvnitř koalice může také být něčím jiným, než projevem nedostatku smyslu pro vzájemnou důvěru a respekt. Máme tedy tři strany oficiálně socialistické a jednu stranu oficiálně nesocialistickou. Čteme úvahy »Proč nejsme socialisty« i »Proč jsme socialisty«. (Ty první si bývají obsahově podobné, ty druhé už méně.) Čtu Vaše články. A podle některých z nich jsem vlastně člověkem, který je duševně sedmdesátiletým kmetem, který ještě nepochopil význam této doby... A já si zase namílouvám, že stojím právě tam, kde stojím proto, že jsem tento význam až příliš dobře pochopil. Uznejte, že bych si musel připadat jako duševní ubožák, kdybych si fikal socialista a nevěděl, co to vlastně je.

Nedávno jsem se na příklad dověděl z úst ministra, jehož oficiálním úkolem je informovat náš lid, že Masaryk byl velký socialista. Nemohu to sám posoudit, protože jsem tomu při čtení Masaryka patrně neporozuměl. To však momentálně nevádi.

Mně se totiž úplně matou pojmy srovnávám-li socialistu Stránského s nesocialistou Srámkem, socialistu Ripku s nesocialistou Ducháčkem nebo Procházkou, socialistu Peroutku s nesocialistou Tigridem nebo Koželuhovou...

... a jsem dočista »vedle«, když srovnávám socialistu Kopeckého s jeho »velikým socialistou« Masarykem, když se dívám na socialistu Zápotockého a socialistu Davida.

Já mám ten skromný dojem, že si trochu zbytečně komplikujeme pojmy a že se tím vzájemně mateme. Mateme se proto, že se někteří křečovitě drží Masarykova: »Můj socialismus — to je humanita« a z toho patrně vyvozují, že je jejich povinností k odkazu Masarykovu, říkat si socialisté. A mateme se také proto, že titíž lidé chápou opačně Masarykovo: »Je-li socialismus čistá láska k bližnímu — tož dobrá!«

Dosud mi nikdo nestraný přijatelně nevysvětlil, zda sociálním může být jedině socialista, zda na příklad strana národně socialistická je skutečně socialistickou (a čím), nebo zda je jen sociální, zda my — jako stranici — jsme nepokrokoví jen proto, že nejsme socialisty...

... zda lze klidně napsat a tvrdit:

marxismus = socialismus = humanita?

Nebo zda by se nám nedýchalo mnohem volněji a nežilo mnohem snáze, kdybychom se všeobecně naučili jasně a srozumitelně říkat:

Marxův socialismus — Masarykova humanita!

S veškerou úctou Vám oddaný

J. S., Plzeň

II.

Na tuto otázku pana J. S. bych odpověděl:

Socialistických směrů (»škol«) je mnoho.

Chceme-li socialismem rozumět to, co mají všechny společného, mohlo by se říci, že socialismus je úsilí o takové uspořádání společenského života, aby v něm nebylo institucionálního vykořisťování člověka člověkem. Institucionálním vykořisťováním se míní vykořisťování, umožněné společenskými zařízeními (institucemi) jako na př. soukromým vlastnictvím k půdě, určitou úpravou pracovního poměru, právní nerovností žen proti mužům, určitým způsobem školní výchovy a vzdělání, privilegovaným volebním právem, daňovou soustavou, ukládající víc obětí lidem s malými důchody pracovními a nadřazující pořivatelům důchodů z majetku atd. — Vedle vykořisťování institucionálního (obyčejně se u nás říká »sociálního« nebo »třídního«) vyskytovaly se odjakživa různé způsoby vyko-

řistování individuálního na př. přímým násilím, podvodem, těžením z cizí dobroty nebo lásky (na př. když se lenoch nechá nebo dá vydržovat od manželky nebo manžela, od rodičů atd.). Způsoby individuálního vykořisťování sotva kdy zmizí ze světa, ačkoli jsou od pradávna potírány od vychovatelů mládeže i dospělých.

Socialisté všech směrů vidí, že lidé jsou si nerovni jednak od přírody — tělesně i duševně, jednak vlivem společenských podmínek, do nichž se narodili, v nichž byli vychováni a do nichž se dostali působením rozmanitých příčin. Jsou tu výsady rodu, pohlaví, majetku a důchodu, vzdělání, povolání, příslušnosti církevní, stavovské, stranické a jiné. Tyto momenty společenské nerovnosti chtějí socialisté odstranit. Ony momenty nerovnosti přirozené chtějí socialisté zmírnit tím způsobem, že by vyrovnáním podmínek nerovnosti společenské (hmotného blahobytu, vzdělání a výchovy) bylo docíleno lepšího poměru mezi zdravě narozenými a vychovanými dětmi k méně obdařeným potomkům, lepšího poměru mezi talenty se uplatňujícími a talenty zanedbanými nebo potlačeny, ať jde o vědu, umění nebo řemeslo. Tak zvaná nerovnost přírodní je totiž do značné míry působena nebo zvětšována nerovností sociálních podmínek, za nichž jsou lidé plozeni, rozeni, vychováni, vzděláváni a cvičeni.

Institucionální vykořisťování se v našem společenském řádě vyskytuje v celé řadě způsobů. Pracující člověk může být vykořisťován nejen v poměru pracovním (tím, že dostává nespravedlivě nízkou mzdu za svoje pracovní zásluhy), ale také tím, že platí nespravedlivě vysoké ceny za zboží, že platí nespravedlivě vysoký úrok, činží nebo pachtovné, pojistnou prémii a j. Co si na př. odborově organizovaný dělník vydobude na zvýšené mzdě, to mu může být odňato zvýšením cen v důsledku inflace, zvednutím cel ochranných, zavedením nebo zvýšením spotřebních daní, zvýšením jízdného na dráze atd.

Když tedy socialisté usilují o odstranění institucionálního vykořisťování, musí přebudovat a pak řídit celou soustavu společenské organizace, v níž jednotlivec je členem nejen jako pracovník (námezdný nebo samostatný), ale též jako spotřebitel, poplatník, dlužník nebo věřitel, nájemník nebo pronajímatel, pojistník atd.

Způsoby nebo metody, jakými socialisté chtějí provést změny společenského života novými institucemi, jsou různé jednak podle toho, v čem který socialista vidí příčinu dosavadního stavu, jednak v čem vidí vhodný prostředek k nápravě. Socialisté, kteří vidí jedinou příčinu institucionálního vykořisťování v soukromém vlastnictví k výrobním prostředkům, prosazují zveřejnění tohoto vlastnictví. S tím obyčejně spojují také program veřejného podnikání, a tím zhusta rozumějí jen státní podnikání, a to monopolní. Jsou to tři různé věci a neměly by se ztotožňovat, a když se mluví o zásadách, nemělo by se »taktisovat« — na př. mlčet o ohromném problému vlastnictví k půdě a o zveřejnění t. zv. pozemkové renty buď převodem půdy do vlastnictví státu nebo obcí nebo zdaněním této renty. — Socialisté všech směrů (až na anarcho-socialisty) souhlasí s postátněním nerostného bohatství. Velká většina jich souhlasí se státním podnikáním těžby tohoto bohatství ve velkém (ne každého lomu). Taktéž velká většina však je pro veřejné podnikání (státní i obecní) v určitých oborech průmyslových a dopravních. Zda má tu být podnikatelem stát či obec nebo svaz obcí, to je otázka vhodnosti, nikoli zásady. Vodovody, plynárny, elektrárny a tramvaje se spíš hodí pro provozování obcí a jejich svazů než pro monopolní provozování státní. Cedulová banka je svou povahou eminentně státní institucí — spíš než všechny ostatní banky. Proč jsme ji dosud nepostátnili, když akciové banky ostatní postátněny byly — to je záhada. Patrně se zde vláda spokojuje s faktickým ovládnutím a nespěchá s právní úpravou. V celé řadě oborů se osvědčilo podnikání družstevní. Ovšem jsou i družstva kapitalistická. Ale jejich existence není argumentem proti družstevnictví jakožto

metodě socialisační. Socialismus nevyklučuje podnikání soukromé, pokud ono netěží ze společenských institucí, které umožňují vykořisťování člověka člověkem.

Máme-li pořádk na očích cíl socialismu — odstranit institucionální vykořisťování člověka člověkem — snadno se shodneme na tom, že cesta k tomuto cíli je otázkou vhodnosti za daných poměrů. Je velmi pravděpodobno, že veřejné podnikání se osvědčí v budoucnosti i v oborech, do kterých u nás nebylo připouštěno buď vůbec (na př. v cedulovém bankovníctví), nebo málo, na př. v životním a požárním pojišťování. Když se osvědčilo obecní a zemské podnikání v bankovníctví určitých druhů (spořitelny, hypoteční banky a banky pro komunální, meliorační a železniční úvěry), možno s důvěrou očekávat, že se osvědčí veřejné podnikání i v jiných oborech bankovních a pojišťovacích! Jen musíme si říci, že pro nové obory veřejného i družstevního podnikání musíme vynalézt nebo odjinud si vypůjčit nové typy podniků. Úspěšný typ družstva spotřebního vynalezli před sto lety »Pochtívní pionýři v Rochdalu«. Úspěšné typy družstev úvěrových taktéž téměř před sto lety vynalezli Schulze a Raiffeisen. Úspěšné typy družstev výrobních teprve hledáme. Snad už jsme na dobré cestě. Různé typy podnikání veřejného i družstevního zkoušejí teď v SSSR.

Socialistický politik, který pamatuje na různou povahu podniků v různých oborech, a usiluje o »socialismus za našich dnů« s těmi lidmi, jaké dnes má za spolupracovníky, nemůže »postátněvat šmahem«, nýbrž zvolí postátnění vlastnictví a postátnění podnikání jen tam, kde tyto zásahy budou znamenat odstranění nebo podstatné zmírnění těch podmínek, za kterých dochází k nespravedlivému tvoření cen práce, cen zboží, činže, pachtovného, premií pojistných, úroků atd. Nebude však postátněvat z doktriny, že socialismus a postátnění je jedno a totéž.

Jé rozdíl mezi doktrínou a vědeckým poznatkem. Doktrína je názor, získaný usuzováním z řady případů (která u jeví sociálních není a nemůže být úplná a uzavřená), ale drženy a hájeny tak, jako by to byla pravda úplná, bezpodmínečná a definitivní. Vědecký poznatek, pokud je získáván indukci, je vždy podmíněný a prozatímní. Vždy se oňi ním připouští možnost omylu, přehlédnutí některé okolnosti, a vždy se počítá s nutností oprav. Ta se zhusta objevuje, když se vědeckého poznatku počne užívat v praxi.

Postátnění samo o sobě není ještě socialisací. Po postátnění může dojít k socialisaci, ale nemusí. Místo státního socialismu může nastat státní kapitalismus se všemi vadami monopolního podnikání (v poměru k zaměstnancům, konsumentům i k bernímu eráru), ještě zesílenými státní mocí, stojící za státním podnikem.

Socialisace postátněného, zobecněného a združstevněného podnikání představuje soubor složitých úkolů organizačních. Abychom je mohli dobře řešit, musíme je především dobře vidět.

Socialisté, kteří se snaží skutečně vědeckými metodami poznat příčiny institucionálního vykořisťování a souvislosti jeho různých tvarů, nejsou stoupenci žádné »jediné« samospasitelné metody socialisační. Jejich postup je v zásadě stejný jako postup techniků, kteří používají objevy v přírodovědeckých vynálezech v technickém. — Kdysi byl problém vzduchoplavby položen technikům onou verneovskou alternativou: »Lehčí než vzduch« či »Těžší než vzduch«. Řešení začalo balony Montgolfierovými, dospělo směrem »lehčí než vzduch« k zeppelinům, ale vítězí zatím letadla »těžší než vzduch«, stavěná na principu drakovém. Je to už řešení definitivní? Nepřejde se k helikopterům?

Politika je sociální technika. Jde v ní o vskutku uplatňování objevů sociálních věd k sociálním vynálezům, jakými jsou na př. různé způsoby peněz, úvěru, pojištění, sdružování (jakým vynálezem bylo jen ono rochdalské družstvo konsumní r. 1844!), zdanění a tak dále.

A teď pár slov o tom, co podle mého mínění socialismus není.

Socialismus není pouze zájmové hnutí vykořisťovaných. Není to zájmové hnutí těch, kdo mají málo, a chtějí pouze pro sebe víc. Pokud se v socialistickém hnutí vyskytli jednotlivci tohoto smýšlení, měli s nimi kapitalisté snadnou práci: dali jim samotný co potřebovali, aby jejich sociální otázka byla vyřešena a měli od nich pokoj. —

Socialismus také není otázkou individuální chudoby, nýbrž sociální spravedlnosti. Zakladatelé socialismu — snad všech jeho směrů — nebyli lidé chudí, osobně utištění, nýbrž byli buď zámožní nebo snadno mohli zbohatnout, kdyby byli chtěli. Na př. Robert Owen a Friedrich Engels byli zámožnými fabrikanty. — Socialismus má ovšem dát lidem blahobyt, nemá socialisovat čili sespolečnit bídu nýbrž bohatství, ale nechce dávat pouze »víc« než většina dnes má, chce dávat současně spravedlivý podíl na výsledku společné práce, na níž se každý svými přiměřeným podílem zúčastní.

Socialismus nevznikl z hmotné bídy vykořisťovaných, ale z mravního pobouření těch, kteří si uvědomovali nespravedlnost současného řádu sociálního, která se tou hmotnou i duševní bídou projevovala a projevuje! Socialismus není věc osobního nebo třídního zájmu proletářů, nýbrž je to mravní povinnost všech lidí, ať mají v kapsách mnoho nebo málo, ať jsou dělníky nebo sedláky, umělci nebo učenci. Je to právě ideál lidskosti, uskutečňovaný novou společenskou organizací, a to v takových formách a takovými prostředky, jaké současní socialisté znají a dovedou uskutečnit i udržet v dobrém chodu.

Socialisté zhusta dělají tu chybu, že přeceňují vliv institucí a podceňují význam lidské povahy, mravní výchovy a osobních pohnutek. Věří, že »napřed« se musí změnit instituce a pak že se změní lidé. Proti tomu zase humanisté nesocialističtí podceňují význam institucí a skládají všechnu naději do »obrození« člověka: napřed přý dlužno změnit lidi, a pak se změní společenské instituce a »poměry«. Zastánci obou těchto stanovisk přehlížejí, že »lidé« a »instituce« nemají se k sobě jako příčina a následek, nýbrž že jsou to činitelé, kteří působí na sebe navzájem. Jedny bez druhých nelze změnit. — Praktická zkušenost tu provádí opravy na chybné teorii: T. zv. křesťanští socialisté (kteří v teorii podceňují význam institucí) sice se modlí za to, aby Bůh obměkčil srdce zaměstnavatelů, věřitelů atd., ale už dávno povzbuzují své stoupence, aby vstupovali do odborových organizací a družstev, aby pomocí kolektivních smluv, sociálního pojištění atd. vymáhali spravedlivé své požadavky a družstvy svépomocnými sami zlepšovali svoje poměry. — Naproti tomu zase marxisté, kteří přeceňují význam institucí, začínají se teď horlivě starat o morálku pracovní v postátněných podnicích, působí na osobní pohnutky jednotlivců nejen akordní mzdou, ale též odměnami mravními — veřejnou pochvalou, řády a vyznamenáními. A tak vyhlášená zásada: Lidé, ne zákony! (Men, not measures) vychází všeobecně v opraveném vydání: Také lidi,, ne pouze zákony!

Josef Macek

výtvarník vždy počítal s tím, že zisk z prodeje obrazů mu nepřinese víc, než umožnění další práce — dnes jde našim výtvarníkům o suchý krajíc chleba.

Ze česky výtvarník ze své práce nikdy nezbohatl, není neznámé, dnes jde jen o to, aby ho jeho práce vsádku uživila a aby v úvahách o budoucnosti mohlo být a bylo provždy vyloučeno slovo podpora. To je, pane redaktore, věc velmi závažná, protože český výtvarník z existenčních důvodů byl velmi často nucen v boji o pouhou lidskou existenci se zabývat nejrůznějšími výdělečnými možnostmi, které pak, samozřejmě, rozptylovaly jeho cesty k vlastním poslání. Nebyli to jen výtvarníci ledajací, nýbrž vážní a tvořiví umělci, kteří pak nemohli obstát v zápase se silami volným. Vzpomínám, jak kdosi ve článku o Cézannovi poznamenal: »Blahoslavené malé renty!« Vzpomenul tak s uznáním zásluhu, kterou měli o Cézannovo umění jeho rodiče, zajistivši mu v podobě malé renty, tak charakteristické pro francouzské hospodářství malých středních existenci minimum, v velmi klidném zájmu mohl Cézanne svádět svůj titanický boj o nový výraz, k němuž mohl dojít nerozptylován, neboť bez velkého soustředění není velkého díla. A tu se musím dovolat ještě Meissoniera, který praví: »Myslénka, že chudoba je talentu příznivá, je mylná. Hmotné obtíže tolika let strhly mne, ať se říká cokoli, z vlastní mé cesty, a jimi ztratil jsem tolik času, že promeškané nemohu za celý život dohonit.« Tím nereklamují pro výtvarníky nějaké nadměrné zisky, ale jsem přesvědčen, že právě tak jako kvalifikovaný dělník i oni mají právo na mzdu za svou práci a nikoliv na podporu. Zdá se totiž, že si veřejnost mnohdy až příliš zvykla na to, vidět v umělci někoho, kdo je živ z ruky do úst a z jehož celoživotního díla, zdvojnásobeného zápasu, pak, dosud bohužel, si plní kapsy spekulanti, vycenující pirátský dílo umělce již ve chvíli, kdy zesnulý tvůrce není začasté ani pohřben. Tady, pane redaktore, bychom mohli najít jeden z kořenů zla.

Dalším nepopulárním faktem je, že nejširší veřejnost sochy a obrazy kupuje, nikoliv nekupuje, ale nekupuje umělecká díla. Měl jsem př nedávno práci mimo Prahu příležitost nahlédnout do mnoha rodin dělnických a hornických, z nichž v každé se mi pochlibili nějakým »obrazem«, ale nebyl to obraz malíře, zpátečnického malíře, špatného malíře, či kýčáře, chcete-li, ale prostě celý sklad lakýrnických výrobků a to řemeslně špatných lakýrnických výrobků, které jsou ve velkém vyráběny a rovněž ve velkém prodávány a podivil byste se, za jaké ceny. Ujišťuji Vás, že ani v době tak zvané »protektorátní konjunktury« skuteční umělci neprodávali draze svá díla, v nichž často rozprodali zeň celého života. Potlačiti všemi prostředky tento trh, zabrániti dotěrnému vnikání takovýchto předmětů do domácností pro budoucnost bude druhým důležitým krokem. Nutno ho učiniti na ochranu výtvarníků ihned, protože další cesta, směřující k zamezení tohoto parazitujícího paumění, je cesta výtvarné výchovy.

Bohužel není dosud výtvarná výchova tak prosazována školou ani novinami, jak by prosazována být měla, přes snahu několika vynikajících pedagogů, jedinců. Toho jsme si, myslím, všichni vědomi, že střední školy na příklad jsou převážně matematicko-filologickými ústavu, neposkytujícími dostatek poučení o výtvarných hodnotách historických, natož současných. Bohužel, výchova školní znamená jen velmi pozvolné zlepšování situace a pomoci je třeba ihned.

Je tedy zřejmo, že pomoci mohou jen ti, kdož v novém řádu socialistického státu zaujali vedoucí místa v politickém i hospodářském životě a ti mohou pomoci jen tehdy, uvědomí-li si, že není výtvarníkovi třeba podpory, ale úkolu a mzdy, úkolu, z nichž nejprostší leží na dlani, a monumentální jsou v rukou velkých hospodářských celků. Neboť jen výtvarníci jsou postuženi tím, že se jejich práce hodnotí jako zralá anebo nezralá a že se za ni pak neplatí. Učeb je učněm — malíř ve škole, zámečnick v dílně, zedník na stavbě, tam nejsou právem honorováni. Ale jakmile vstoupí po vyučení do veřejnosti, jakmile jsou organizováni ve svých syndikátech nebo odborových skupinách, pak jsou vytvářeni, kterým se za práci platí, samozřejmě platí, s výjimkou výtvarníka, u něhož se čeká, až bude mistrem. A je jisté, že také jejich výrobek není ihned a vždy ryzí, tak jako dílo výtvarníkovy postřadá mnohdy dokonalosti na cestě k vlastní výtvarné pravdě, která je tím složitější, čím více se liší dílo výtvarníkovy od mechanického výrobku, řekněme soustružnickova.

Rekl jsem, že ani škola střední neposkytuje dosti poučení v tomto směru, což teprve tam, kde škola téměř nebo úplně chybí! Tam je konsument odkázán, touží-li podvědomě po výtvarném díle, lépe řečeno, vydán na pospas, mnohy nesevědomitým šejdířům.

A ještě několik slov k třídění talentovaných a netalentovaných výtvarníků. Skoro se stydím opakovat znova všeobecně známý pří-pak Karla Purkyně nebo Alše. Zejména Karel Purkyně byl vlastně celý život »netalentován« a počkal si na pozdní slávu ještě šedesát let po smrti. Třídění tímto způsobem je neúnosné, přijímací zkoušky na umělecké školy v to nepočítaje. Musíme si tu uvědomit, že ani lékařská fakulta na příklad nevychovává samé profesory Thomayery nebo Kukuly, samé Pelnáče nebo Arnoldy Jirásky. Rovněž vysoká škola politická nevychovává jen ministry a neho presidenty republiky. Je jasno, že je třeba i běžných lékařů, zvaných ke všedním případům. Vyhraďte tedy závažné úkoly těm, kteří jsou pro ně posvěceni, ale umožněme také všem těm druhým, aby v rámci poslání svého většího nebo menšího nadání se mohli probrat k cítění a vnímání, nevykořisťování šarlatány a mastičkáři výtvarné práce. Jsem si jist, že úkolů se pro ně najde dostatečné množství a že mezi nimi i vyzrají, — neboť umělec ne-

dopisy

Jak pomoci výtvarníkům?

Praha 30. května 1946.

Vážený pane redaktore!

Deváté číslo Dnešku uveřejnilo cennou stať pana Otty Zouplna o ožehavém problému českého výtvarnictví, v níž se autor pokusil v pravou chvíli, shrnutím názorů vynikajících jedinců našeho výtvarného života, přispět k theoretickému řešení otázek, které dnes jsou středem vážného zájmu výtvarníků. Ve Francii

zraje vždy stejně rychle, — tu dříve, tam později, také osobnosti, které budou ne-li vrcholným, tedy závažným zjevem české výtvarné práce. Nebo budou alespoň dobrými dělníky božími, jichž práce je rovněž třeba, protože — vzpomeňme slov Rodinových, — umění není jen políbení musí, ale soustavná a perná práce, — a — genius není vzácností, ale svědomitostí, — jak praví Flaubert.

Všechny tyto důvody bych Vám, pane redaktore, mohl doprovodit různými zkušenostmi, různými příklady. Viděl jsem shodou okolností od raných svých let vyrůstat mladé výtvarníky, — talentované — z nichž namnoze později vyrostli průměrní nebo podprůměrní lidé, — »netalentované« nebo jen průměrně talentované, z nich vyrostli výtvarníci velmi cenní. Ale to by přesahovalo rámec mé reakce na Váš článek.

Děkuji Vám, že jste dočetli tyto řádky,

Váš oddaný

Prof. arch. Vladimír Drahoňovský

Po volbách

Slavkov u B. 30. V. 1946.

Pane redaktore,

předpokládám, že nyní po volbách »Dnešek« poněkud oslí diskusemi o komunismu — snad kromě případů, že Vám budou přívrženci tohoto politického zaměření blahopřát za skutečně zdařilý odhad o vítězství komunistické strany ve volbách. K těm se musím připojit i já — nekomunista. Přiznávám se, že mně Váš odhad tenkrát, měsíc dva před volbami, v úvodníku »Svobodných novin« do jisté míry rozčaroval. Připouštěl jsem sice, že komunistická strana může zvítězit malým rozdílem, ale nerad jsem to nahlas slyšel, zvláště ne od člověka s takovými zkušenostmi.

Váš úvodník byl také důvodem, proč jsem si bedlivěji začal všimát všech prostředků, které jednotlivé strany používaly k získání co největšího počtu indiferentních voličů. Myslím tím bývalé příslušníky stran dnes již neexistujících, protože hlavně o ně se sváděly mezi stranami boje. Domnívám se, že jedním z nejdůležitějších kladů, které způsobily, že český i moravský volič vkládal do uren v převážné většině kandidátů č. 1, byl ten, že komunistická strana vyrazila jak sociálním demokratům, tak i převážně národním socialistům jejich nejdůležitější zbraně z rukou tím, že do svého předvolebního programu přejala mnoho dobrých zásad z programů těchto dvou stran. Stačí si ještě jednou důkladně pročíst zbytky plakátů a hesel, které zůstaly na nárožích našich ulic. Volby nevyhrála »Komunistická strana Československa«, nýbrž »Československá strana komunistická«, a myslím, že na podržení a provádění této »malé« změny v programu budou velmi záviset i její budoucí vítězství.

S úctou

Lubomír Šinkýřik, posluchač farmacie

Prachatice 29. V. 1946.

Vážený pane redaktore!

Nevím, jaké iste zaujal stanovisko k výsledkům voleb. Předpokládám, že budete uvažovat a klást si otázky, kam povede nyní politika KSČ.

Výsledky voleb ukazují, že český lid plně ocenil a schválil boj KSČ za svobodu republiky. Zároveň se zotožnil s programem strany a s její politikou jednoty lidu, výstavby státu a s bojem za příchod socialistického řádu.

Podle mého mínění stojíme před velmi závažnou dobou. Před námi stojí celá řada skutečně obtížných problémů a komunistická strana jako vedoucí síla bude muset mít hlavní roli v jejich vyřešení. Obstojí-li a vyřeší-li vše uspokojivě, stane se zcela rozhodující silou v národě. Kdyby však zklamala, nebo neměla dost sil na vyřešení, nejen že by nastal silný otřes v životě našeho národa, ale ztratila by i na významu.

Jsem však přesvědčen, že k prospěchu všeho našeho lidu se komunistické straně podaří všechny úkoly zdolat, že bude mít dost sil rozhodnosti i státnické prozíravosti. Politickým důsledkem toho pak bude, že tím stoupne vliv této strany a důvěra lidu v ni. Pak uzná většina národa, že politika KSČ je správná, pokroková, že odpovídá zákonům vývoje společnosti a vvodí z toho důsledky, že se jí bude řídit. Doufám, že k této většině národa budete patřit i Vy, pane redaktore. Váš

Zdeněk Franc

Komunisté a zemědělství

Pane redaktore,

především Vám chci velmi poděkovat, a myslím, že nevyjadřují pouze osobní mínění, že iste umožnil ve svém časopise akademickou diskusi o politických názorech. Takové příležitosti bylo naší inteligenci a zvláště našemu studentstvu nejvyšší zapotřebí.

V poslední době lze totiž zjistit v našem politickém životě, do výte u mladých lidí, nedobrý zjev. Politická příslušnost není u nich věcí zásad a argumentů, nýbrž takousi sportovní záleži-

lostí — něčím takovým jako je fandovství pro Spartu či Slavii. Pociť stranické příslušnosti, často schonný značné bojovnosti, není tu nesen ničím jiným, než několika hesly, naprosto neodloženými opodstatněným přesvědčením.

Tento zjev je jistě rozšiřován a upevňován dosavadním a v dohledné době těžko reformovatelným způsobem politické žurnalistiky. Takovým způsobem, že každá strana vydává své samostatné časopisy.

Je třeba si uvědomit, že je to vlastně nesprávné, protože jistě 80 procent čtenářů novin čte pouze ledny noviny, a tak pro těch 80 procent přestává být demokracie diskusí a stává se politickým vzrůstem jedné strany. A to i tehdy, když stranický tisk zůstane věrný zásadové a pojmové exaktnosti, což se — po hříchu — nestávalo a nestává. S toho hlediska je »Dnešek« v naší žurnalistice značným krokem dopředu. To jsem chtěl konstatovat.

Domnívám se, že v »Dnešku« začala nová debata. Debata národních socialistů s komunisty. Přiznám se, že jsem ji očekával a chtěl bych se jí tímto dopisem zúčastnit nikoliv za stranu, ale za názor komunistický.

Chtl bych se dotknout jedné věci, které často národní socialisté proti komunistům používají. Připisují jim šalebné záměry s malozemědělci a malopodnikateli. Národní socialisté hájí malozemědělce a malopodnikatele, jak říkájí. Podívejme se na to docela objektivně. Zemědělství nám poskytne zvlášť názorný příklad.

90 procent českých zemědělců pracuje dnes na malých hospodářstvích. Pracuje téměř za stejných podmínek jako před padesáti lety. Vůči překotně modernizované výrobě, v níž pracuje dělník, je již dnes náš malozemědělec zoufale pozadu. Nejsou hospodářské síly, protože tovární zaměstnání je lehčí, nastává katastrofální odliv obyvательства z venkova do měst. Jsme na rozpacích, uvážíme-li, jak bude tento stav vypadat za deset let. (Dnes vvrábí náš zemědělec asi 5-6krát dráž, než vvrábí zemědělské oblasti v cizině. SSSR, Amerika).

Slyšel jsem na venkově mluvit prostého komunistického referenta. Když došla debata k tomuto problému, odpověděl asi takto:

»Uvědomuji si plně tyto okolnosti. Proto zdůrazňuji, že je třeba modernisace hospodářství. A proč vás nevvzývám k radikálnímu řešení těchto poměrů? Protože vy sami, malozemědělci, si to nepřejete. Ačkoliv na to doplácíte vlastní dfinou a vlastní bídou, Jste takto prostě produktivnější. Tak. Ale vaši synové se už budou na to dívat jinak. A reformují si svůj stav sami.«

Tomu říkám upřímnost. Ale co mám říkat, chce-li někdo tyto poměry našeho venkova, které tak dobře znám, hájit a konservovat? Je to podloženo argumenty nebo je to agitace?

Prohlašuji, že jsem kdykoliv ochotný, nechat se správnějšími argumenty přesvědčit. — a přiznat to.

S úctou Zdeněk Podskalský, student fil.

O straně národně sociální

Vážený pane redaktore,

»Dnešek« věnuje velmi mnoho pozornosti straně komunistické. Myslím však, že by bylo dobře sledovat se také na ostatní strany a zabývat se jejich problémy.

Já bych především rád slyšel někdy hlasy o straně národně socialistické, hlasy věcné kritiky. Myslím, že právě národně socialistická strana je jedním z největších problémů našeho politického života. Před válkou to byla jistě strana pokroková, hlásající nekompromisně socialismus. Po druhé světové válce byly u nás zrušeny všechny pracivocé strany a v našem politickém rozvrstvení tvoří nyní pravici strana národně socialistická a lidová. Členové bývalých pracivocích stran, pokud se ničím neprovinili, počali se zařazovat do politického života nového státu. Pochopitelně značná část se jich uchýlila do strany národně socialistické (nechci jim ovšem říci, že by strana národně socialistická byla jediným jejich útočištěm). Tito lidé nejsou a většinou nikdy nebudou stoupenci socialismu. Myslím, že je nebezpečí, aby vliv těchto osob nesvedl národní socialisty, aby se stali stranou liberalistickou, přijímající socialismus pouze jako nutné zlo a snažící se jeho provádění, pokud možno nejvíce zneškodnit i oddálit. Stranu národně socialistickou by pak stihl osud národní demokracie z první republiky. Sotva která z českých stran se mohla pochlubit tak vynikajícími zástupci v Revolučním národním shromáždění a sotva která strana měla mezi svými členy tolik znamenitých osobností, jako právě národní demokracie v r. 1918. A přece tato strana se dostala na sceně, stala se stranou zpátečnickou, nechápající nutnost hospodářské rovnosti a zůstávající v liberalismu, který v té době dokončoval již definitivně své dělné poslání a uvolňoval cestu směrům novým.

A právě jako člen národně socialistické strany se obávám, aby se nedala touto cestou. Je v našem národě mnoho upřímných stoupenců socialismu, kteří se nemožou pro odlišný světový názor stát ani komunisty, ani sociálními demokraty, kteří stále víc a více okleštují Bernsteinův reformismus. Bylo by škoda, kdyby konservativnost národních socialistů vřáhla z jejich řad právě tyto stoupence socialismu. V tom tkví podle mého názoru úkol národně socialistické strany — soustředit všechny socialis-

ty, kteří nesouhlasí se světovým názorem marxismu, ale kteří jsou pevně přesvědčeni, že nastoupená socialisace nás povede k lepší budoucnosti. Splní-li strana národně socialistická tento úkol, vykoná záslužný kus práce, ne-li, bude smetena jako strana konzervativní, jako brzda sociálního pokroku. Jako straník bych si přál to první.

Odpověď nekomunisty přítelkyni komunistce

Milá kolegyně!

Četl jsem Tvůj dopis, v němž jsi se kamarádce velmi nadšeně zpovídala ze své komunistické víry. Píšeš, že teprve na 1. máje, když jsi svobodně a radostně kráčela v průvodu, ve 32stupech, jsi si plně uvědomovala, že jsi opravdu komunistkou, prostě, že jsi skutečně na straně pravdy.

Věřím Ti, musíš to být krásný pocit. Je to vůbec zvláštní a povznášející pocit síly jít v obrovském průvodu, v obrovské masě, která jde stejným směrem jako Ty, vedena stejnou myšlenkou jako Ty. Možná, že je ten pocit ilustov, který nervosní jednotlivec XX. století získává, když se stane písečným zrnem všemohoucí masy, jedním z neislábnějších faktorů, který činí z našeho století století masových hnutí.

Slyšel jsem už mnoho lidí mluvit o tom, co je k marxismu přivedlo. Jejich řeči jsou si dost podobné zvláště v tom, že shodně prohlašují, že konečně našli nedlouho hledanou věcnou pravdu. Jejich entuziasmus se nelíší příliš od zánícení prvňáčků, a musím se přiznat, že jim často závidím. Jejich důvody se podobají Tvým v tom, že Vás k marxismu přivedl cit, nikoliv rozum. Ta první cesta je totiž mnohem pohodlnější, než ta druhá. A myslit bolí dnes právě tak, jako bolelo v minulosti. Tož, přiznám se Ti, spoléhám víc na rozum, než na cit.

Jako student jsem stejně, jako Ty dnes, věřil ve vědeckost marxismu a bedlivě sledoval budování nové socialistické společnosti ve SSSR. Ale pak jsem si uvědomil, že prohlašovat určité učení za neomylnou vědu a považovat je za vědeckou pravdu, to je velká odpovědnost a nemá na to práva nikdo, kdo přečetl jen Marxe a Engelse, protože je velmi velká pravděpodobnost, že člověk podlehe jejich myšlenkové soustavě, když nečetl nic jiného. Mocí opravdu odpovědně prohlásit, že Marx má pravdu a ti jiní ne, to především znamená číst nejenom Marxe, ale také ty druhé, kteří jsou odchylného mínění, než Marx. Tedy především číst noetiky, kteří mají jiný názor, a číst národohospodáře, kteří mají jiný názor. Prostě poznat vědu, která přišla do Marxovi.

Tato cesta jednou nastoupěna byla cestou velikých překvapení. Především jsem narazil na celou řadu národohospodářů, kteří po velkou většinu svého života nedělali nic jiného, než že pracně usilovali o totéž, co dělal Marx: totiž nalézt správné vymezení pojmů hodnota. Snad se to bude někomu zdát jako maličkost, ale národohospodáři vědí, že na té maličkosti stojí celé národní hospodářství, tedy i marxismus. Už ta skutečnost sama o sobě, že po Marxovi se s takovou houževnatostí vracelo tolik nejlépeších národohospodářských myslitelů k téže věci (Menger, Böhm-Bawerk, Wieser, Engliš, Jevons, Löwenstein, Warlas, Marshall, Liefmann), je zářejícím faktem. Není totiž ve vědě zvykem vracet se zbytečně zpět k věci jednou uspokojivě vyřešené. Bylo by to marnění času. Dala-li si národohospodářská věda tolik obtížné práce s věcmi, které řešil už Marx, pak asi Marxovo učení nebylo vědecky tak upokojující a dokonalé, jak se snaží tvrdit marxisté.

Kdo vývojově sledoval všechny tv pokusy o další a další vývoj národního hospodářství, začíná ovšem chápat Marxe, jinak, než orthodoxní marxisté. Marx přestává být tím nebetvčným, vědeckým bohem, v němž myšlení lidstva dosáhlo nepekonekatelného vrcholu, a stává se docela lidským, důležitým a významným pracovníkem na poli duševního vývoje lidstva, který vědecky překonal tv, co jsi před ním, ale byl zase vědecky překonán těmi, co přišli po něm. Je to železný vývojový zákon vědy a lidského myšlení vůbec. Není to nic zahanbuujícího pro Marxe a nezmenšuje to nijak jeho vědecký význam v historii věd.

Marxovo postavení ve vědě se však nekonečně zkomplikovalo tím, že na jeho vědě, na rozdíl od jiných vědců vzniklo obrovské hnutí politického marxismu. Marxismus nemohl ovšem vědecký vývoj, který přišel po Marxovi, a který v mnohých bodech Marxe překonal, s hlediska svých politických cílů potřebovat. Proto v marxismu po Marxovi nemohl vvrstít žádný další národohospodář jeho formátu, proto všechno, co přišlo vědecky po Marxovi a odporovalo mu, bylo prohlášeno za vědu kapitalistickou.

Nevěří, že je možná na světě dvojitá věda, protože není možná dvojitá pravda. Je možná jen věda existující a věda překonaná. Bojím se, velmi se bojím, že tou vědou překonanou jest věda Marxova. Tím není nijak řečeno, že jsou mrtvé jeho socialistické ideje, překonané je však jejich vědecké zdůvodnění.

Bylo zvláště v D n e s e k u několikrát opakováno, že je někdy velmi obtížné porozumět si s komunistou. Ano, skutečně je. Obtíž spočívá v tom, že bojují za budoucí, lepší, pokrokový svět XX. století vědeckým aparátem z poloviny XIX. století. Jsou neopokrokovějším i neireakčnějším hnutím světa současně. Oni vidí budoucnost, ale ten, kdo vystoupí na okamžik z jejich prů-

vodu, vidí těžké okovy minulosti, které energicky táhnou za sebou. Nikdy to nepřiznají.

Je pravda, nenašel se zatím socialistický národohospodář formátu Marxova, který by byl vytvořil novou soustavu vědeckého socialismu. Myslím, že to byl Engels, který napsal, že v době Marxově v několika zemích a u několika vědců současně vývoj šel k materialistickému pojetí socialismu. Stále vzdalování se pomarkistické noetiky a národního hospodářství od Marxe nasvědčuje tomu, že věda dříve nebo později bude přímo donucena provést vědeckou revisi theoretických základů socialismu. A myslím, že se příliš nezmýlím, že ta nová vědecká theorie socialismu bude socialismem spiritualistickým.

Nasvědčuje tomu totiž vývoj noetiky mimomarkistické, ale i marxistické. Ukazuje se totiž, že vědeckých základů dialektického materialismu je snad možno použít jako politicko-historické metody při politickém chápání historie lidstva, ale pro všechny vědy v úhrnu jsou příliš úzké. Cítili to i marxističtí theoretikové, kteří přišli po Marxovi, na př. takový Schmidt, anebo Bernstein, stejně v Německu jako v Rusku. Vždyť pokus ruských marxistických theoretiků oživit dialektický materialismus empiriokriticismem, nebylo nic jiného, než snaha postavit marxismus na vědecky únosnější základ. Lenin ovšem tehdy velmi správně rozpoznal, že pevná jednota revoluční strany znamená v jejím boji všechno. Bylo nutno bojovat a ne disputovat. Měl pravdu. Tím však nebyly nedostatky z hlediska vědy odstraněny, jen revise byla odložena.

A ta revise musí přijít.

Zatím si to uvědomuje několik málo přežraných nebo vsmívaných intelektuálů, kteří dále věří v ideu socialismu a její poslání, kteří socialistické dílo v SSSR sledují s radostí, ale kteří z důvodů marxistům nepochopitelných, nejsou marxisty. Bylo by to pohodlné jít stejnou cestou, kterou jde nadšená masa, znamenalo by to však zpronevřit se na sobě, na svém přesvědčení: Snad se to bude většinou komunistů zdát nepochopitelné, ale jsou skutečně možné situace, v nichž vracet se k marxismu, znamená by vracet se zpět. Prostě ukazuje se, že komunistům nemusí být trvale neopokrokovějším hnutím lidstva, nýbrž že na ně naváže vědecky novější pojetí socialismu.

Myslím, že je to zřejmě všem těm, kteří ve snaze poznat marxismus co nejlépe, překročili hranice víry a šli v něm objevovat vědeckou pravdu. Objevíli zvětšující se propast mezi Marxem a pomarkistickou vědou, ale i mezi dnešním marxistickou praxí a Marxovým snem. Každý z takových lidí může být dobrým socialistou, žádný však marxistou. Kdo chodil po těchto cestách, pochopí také, proč básníci jsou v mnohem větší míře marxisty, než vědci. Marxismus je krásný sen o člověku a tím krásným snem zůstává i tehdy, když věda nad ním vřídla svůj rozsudek. Básníci hledají na marxismu krásu a ta mu zůstává i dnes, vědci na něm hledají pravdu a tu dnes už nalézt nemohou.

Jistě není dnes už málo takových přesvědčených socialistů jako já, kteří se zatím osamocené, každý na svou pěst, vyrovnávají s těmito fakty a nemohou se při nejlepší vůli dát strhnout tou krásnou a mocnou pochoduující masou, která věří ve svou pravdu, a v níž jest tak bezpečně a dobře, protože tyto osamocení jedinci vidí, že ta masa jde setrvačně směrem, který jí vytvořila minulost. A tyto nemarkisté, kteří prošli školou marxismu, čekají na Marxe č. 2, budovatele druhé etapy vědeckého socialismu. Nevěť, že jen přihlížejí a nadstranicky kritizují. Jejich stanovisko jim nebrání v tom, aby napomáhali na současném socialistickém díle, ne však jako marxisté, ale jako socialisté.

Snad mně aspoň trochu porozumíš a pak spíše a lépe pochopíš, proč se někdy tak těžko domlouvají lidé, kteří chtějí totéž. Srdečně Tě zdraví

J.

listárna redakce

Co dělat. Poměry, které líčíte, nejsou výjimkou. Jsou-li tak časté, je to jen tím, že postižení nehájí včas své právo anebo pokoušejí se docílit nápravy postranními, málokdy účinnými vlivy. Nejlépe je svěřit věc právnímu zástupci. Je jisté, že národním správcem nemůže být kolaborant, který má přijít před soud na Penkráci. Stačí v tom směru oznámení u úřadu, který ho ustanovil. Posoudit, zda podnik podléhá znárodnění či zda z něho lze učinit družstvo atd., nelze ovšem bez součinnosti právního zástupce.

R. G.

J. K., montér. Ještě není čas na vysvětlení všeho toho, nač se ptáte. Skutečná historie, jak víte, píše se vždy až po letech.

Proč jsme to neotiskli? Váš hněv je trochu dětinský. »Dnešek« má jen 16 stránek, ne více, a můžeme otisknout jen tolik, kolik se do 16 stránek vejde. Kdybychom měli otisknout všechny dopisy k diskusí o komunismu, musili bychom vydat ne číslo »Dneška«, ale knihu.

Výňatky z knihy dra E. Beneše. Vzhledem k postavení presidentovu je vyloučeno, abychom Vám citály z jeho knihy sami mohli vysvětlovat a snad do nich mimoděk vložili něco z vlastních myšlenek. Je třeba ponechat presidentovi, aby sám řekl a vysvětlil, co uzná za vhodné.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Vítězslav Nezval:

NAVRAT DOMŮ

*Sbohem mé modravé dálky
a kouzlo expresů
Usedám do lokálky
v žalostném úděsu*

*Lavice v kupé je nízká
a vlak se batolí
Skrípe a klukovsky píská
Zastavil u školy*

*Kdosi se ve vlaku hádá
průvodčí nadává
Proč se mne najednou padá
můj hněv a únava?*

*Proč jsem tak šťasten v tom
kupé*

*Blutém jak naše skříň?
Jedná babka tu chrupe
Je to jak venkovská síň*

*Je tu i konvice mléka
Chtěl bych se napítí
Průvodčí uctivě smeká
a voní od květí*

Ze sbírky »Sbohem a šáteček.
Ještě druhé vydání se chystá.

DEMOKRACIE A PRÁVNÍ RÁD

Tyto dny vyšla kniha: »Dokumenty zrády — Rudolf Beran«. Dokumenty, jež jsou v této knize uvedeny a reprodukována faksimiliá jsou obžalobou několika lidí, stojících v popředí našeho veřejného života. Obžaloba je postavena: pro nás zbývá pouze otázka, zabývá-li se dnes národní prokuratura tímto faktem a vyvodí-li z něho důsledky. Poněvadž tvrdíme, že v demokratickém státě je právní řád podstatou bytí, je bezpodmínečně nutno, aby každá obžaloba, i ta nejmenší, byla do všech podrobností přezkoumána. Buďto je obžaloba opodstatněná a pak soud musí vynést spravedlivý rozsudek. Je-li obžalovaná osoba poslancem ústavodárného Nár. shromáždění, je nutno, aby toto shromáždění zbavilo dotyčného poslance poslanecké imunity a vydalo trestnímu stíhání. Uvedu doslovně několik ukázek pro posouzení, zda tyto dokumenty jsou skutečným důvodem šetření:

»Předsednictvo ministerské rady, číslo jednací 8011/1021/5 8-38 m. r.

V Praze, dne 29. října 1938.
Věc: Spolupráce s německou policií.

Ministerstvu vnitra v Praze.

**K tomu, abychom mohli býti vždy dobří, je třeba, aby
druzí věřili, že k nám nemohou býti bezrestně zlí.**

LA ROCHEFOUCAULT.

Ministerská rada ve schůzi dne 28. října t. r. vzala na vědomí, že ve smyslu dohody ministerstva vnitra a zahraničních věcí bude obnovena pravidelná spolupráce čs. policejních a bezpečnostních orgánů s příslušnými orgány říšskoněmeckými za účelem stíhání politických deliktů.

O tom se zpravují ministerstva vnitra a zahraničních věcí.

Za předsedu vlády: dr. Čaha
v. r.

Presidium ministerstva vnitra.
Došlo 2. XI. 1938, č. 29955 razítko (str. 48).

Citují:

»Několik dní na to, 10. listopadu 1938, posílá ministr vnitra Reichsführer SS arcivrahu Himmlerovi přepis, ve kterém děkuje za vládní přijetí jeho zástupců v Berlíně. Z originálu dále uvedeného přepisu vysvitá, že agrární vyjednavací jednali dokonce s Heydrichem, pozdějším protektorem naší vlasti.«
Překlad originálního dokumentu.

Praha, 10. listopadu 1938.

Vysoce vážený pane Reichsführer.

Policejní prezident v Praze Rudolf Charvát, a ministerská rada dr. Karel Novák, kteří byli vysláni jako zástupci mého resortu s cílem navázání přímého spojení ve věci bezpečnostní služby do Berlína, byli ve spojení s pány zástupci tajné státní policie, především s panem státním radou Heydrichem a s panem ministerským radou Bestem, jakož i s pány zástupci říšského úřadu kriminální policie, zvláště s p. říšským kriminálním ředitelem Nebe, ve věcech resortních. Moji úředníci byli při té příležitosti jmenovanými pány přijati s takovou laskavostí, která daleko překročila obvyklou míru a která mne zavazuje, abych Vám vyslovil za toto přijetí můj zvláštní dík. Vidím v tom — jistě ne neprávem — také důkaz, že se též další oboustranné vztahy v oboru bezpečnosti policie vyvinou v témže duchu, za co, pokud se týká mého resortu, rád převezmu záruku.

Prosím, vysoce vážený pane

říšský vedoucí, abyste přijal ujištění mé plné úcty.

Ministr vnitra.

Citují:

»Ještě dříve však, než dochází k dohodě, předává česká policie Gestapu jmenný seznam všech zednářských lóží v ČSR, počíná předávat německou, k nám se uchýlivší politickou emigraci.«

Str. 49—51.

Takovýchto dokladů je v knize uvedeno mnoho. Již z těchto dvou však je jasno, že všichni ministři věděli o tomto činu a jelikož nevystoupili z vlády, jsou za něj spolupovědní.

Citáty jsou uveřejněny: V. Jindra, Rudolf Beran, dokumenty zrády.

Vydalo nakladatelství
SVOBODA.

Dar ministru informací a Syndikátu čes. spisovatelů. »Les lettres françaises« vydaly vzácné vydání svých čísel, která vyšla ilegálně za okupace. Svazek je uveden vzpomínkou na Jacquesa Dècourea, francouzského germanistu a spisovatele, zakladatele »Lettres«, který byl Němci popraven. »Lettres françaises« vycházely od září 1942, až do konce okupace za spolupráce národního výboru spisovatelů za redakce Claude Morgana. Mezi nejaktivnější spolupracovníky patřili básníci Paul Eluard a Louis Aragon, angličanka Edith Thomasová, Pierre Villon, sekretář Front National, který byl právě v posledních dnech dekorován generálem Legentilhommeem za statečnost, Jacques Debu-Bridel, velký přítel Československa, spisovatelé J. P. Sartre, Michel Leiris, Jean Paulhan a mnozí jiní. Redakce »Lettres françaises« zaslala exempláře tohoto vzácného tisku svým československým přátelům, ministru informací a Syndikátu českých spisovatelů.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Zikmund Skyba: Země. Básně. Kresby Marie Želibská - Obálka a graf. úprava Jaroslav Sváb - Vydal Václav Petr v Praze - Stran 39; Kčs 30.- brož.

Hel. Kohoutová-Brzáková: **Odvannuté listy.** Úvodní slovo Jaroslav Kvapil — Dřevoryt proti titulu Fr. Kobliha - Obálka a úprava Ant. Kodeda - Vydalo nakl. J. Otto ve sbínce Ohlasy války - Stran 35; Kčs 30.—

A. A. Bogomolec: **Prodloužení života.** (Prodlenie žizni.) Přeložil MUDr. Ivan Hálek - Edice Knih pro život, svazek 8 - Rediguje dr. Josef Navrátil a dr. Vlad. Sotorník - Úprava a obálka Rudolf Sváb - Vydal Čin - Stran 75; Kčs 30.—

T. G. Masaryk: **Ideály humanitní.** Několik kapitol - Obálka Fr. Tichého - Knižovna Živá věda - Rada duchovnědná - Řídí dr. Jos. Navrátil - Vydal Čin v Praze - Stran 90; Kčs 30.—

Václav Jirů: **Šesté jaro** - Fotografie Václav Jirů - Typograf. úprava Method Kaláb - Obálka V. Tittelbach - Nakladatelství Václav Petr, Praha - Stran 252; Kčs 99.—

Albert Pražák: **Národ se bránil.** Obrany národa a jazyka českého od nejstarších dob po přítomnost - První svazek edice Věda lidu XX. věku - Řídí Boh. Janda - Vydalo nakladatelství Sfinx, Boh. Janda - Kresba v titulu a na obálce od Mikoláše Alše - Stran 409; Kčs 250.— brož.

Josef Sudek-Rudolf Rouček: **Pražský hrad.** Výtvarné dílo staletí - 2. svazek edice Zlatá studně - Řídí Boh. Janda - Nakladatelství Sfinx - 105 fotografií Jos. Súdka - Obálka, plány a průvodní text Rudolf Rouček - Graf. úprava Oldřich Menhart - Stran 252; Kčs 220.—

Edvard Beneš: **Demokracie dnes a zítra.** Obálka a vazba Frant. Tichý - Vydal Čin - Stran 349; Kčs 126.- brož.

J. Jovkov: **Bílá vlaštovka.** (A jiné bulharské povídky.) Přeložila Marie Sísová - Obálka ak. arch. prof. J. Grus - Graf. úprava redakce Národního nakladatelství - Vydalo Národní nakladatelství A. Pokorný - Stran 195; Kčs 72.- brož.

Vladim. Pazourek: **Ústup z hranice.** Román. 144. svazek edice Atom - Obálka, frontispice a graf. úprava Jaroslav Sváb - Vydal Václav Petr v Praze - Stran 222; Kčs 55.— brož.

Alexander Matuška: **Vajanský prozaik** - Essay - Nakl. Zenit, Bratislava - Stran 133 - Kčs 84.- brož.

AL

SELECTA

zemědělské šlechtitelské podniky

Praha II, Dláždřená ul. 6

OSIVA · SEMENA · SADBA

přípravky na ochranu rostlin

Sloužíme národu

Snižujeme ceny 65 druhů

obuvi o 4- až 50- Kčs.

Dále snižujeme ceny

oprav obuvi o 10 až 40%

Přesvědčte se o tom!

Navštivte nás!

Bata národní podnik

Rheuma — Dna — Ischias léčí se zaručeně dobře
V TRENČIANSKÝCH TEPLICÍCH

Po 6roční vnučené nepřítomnosti býv. hradní Kovan-
da znovu otevřel Léčebný dům

SAVOY-SLAVIA

s lékařskou ordinací v domě — Mírné ceny — výhod-
né paušální léčby — Tekoucí teplá voda — Zdvíž —
Samozřejmě i a kuchyně

Dvě cenná díla, vydaná péčí
Slovenské akademie vied
a umení v Bratislave:

SLOVENSKÁ VLASTIVEDA

Obsáhlý spis, vzniklý spoluprací nejvýznačnějších
slovenských vědců a badatelů a seznamující čtená-
ře se všemi oblastmi slovenské národní kultury.
Svazek I. až III. 450 Kčs.

Ondrej Pavlík: VÝVIN SOVIETSKÉHO ŠKOLSTVA A PEDAGOGIKY

Studie o vývoji ruské školy od sklonku období
carského až po současnou dobu. 120 Kčs.

V generální komisi nakladatelství

FR. BOROVÝ, PRAHA I,

Národní třída 9

U všech knihkupců.

Dva naši vynikající státníci a diplomaté
vydali svá svědectví o dramatické době
druhé světové války

Jan Masaryk: VOLÁ LONDÝN

Soubor projevů, proslovených za války do lon-
dýnského rozhlasu. Kniha je doprovázena úvo-
dem Josefa Kopty a doplněna předmluvami dvou
britských zahraničních ministrů Ernesta Bevena
a Anthony Edena.

Kdysi jsme je s dychtivostí poslouchali. Dnes
s radostí sáhneme po jejich knižním vydání,
abychom znovu v klidu vychutnali jejich pád-
nost a bodrý humor, jenž byl tehdy balsámem
na naše rány.

TVÁŘ STOLETÍ. 322 stran, brož. Kčs 90.—.

Zdeněk Fierlinger: OD MNICHOVA PO KOŠICE

Svědectví a dokumenty 1939—1945

Jako na obrovské politické šachovnici sleduje
čtenář dramatické pohyby těžkých figur ve hře,
v níž po nesmírných obětech zvítězil Sovětský
svaz a s ním náš národ. Kniha obsahuje pádné
diplomatické dokumenty o vztahu Sovětského
svazu k našemu státu za války, dále přináší vý-
bor rozhlasových projevů Zdeňka Fierlingra z
Kujbyševa a z Moskvy. Z těchto projevů, právě
jako z osobních vzpomínek našich předních poli-
tiků, literátů a vědců vyrůstá i osobnost Zdeň-
ka Fierlingra jako velkého bojovníka, demokra-
ta, politika a věrného přítele Sovětského svazu.
TVÁŘ STOLETÍ. 426 stran, brož. Kčs 120.—.

U knihkupců. Nakladatelství PRÁCE, Praha II,
Václavské nám. 15.